

BIRUINȚA PRIMĂVERII

Întrii Mai a însemnat dintotdeauna pentru cei ce muncesc numai nădejde, iar ca metaforă și-a ales biruința primăverii.

Dar la noi, de vreo douăzeci de ani, ziua revendicărilor, ziua solidarității de luptă a clasei muncitoare, ziua asalturilor de clasă și a protestului a devenit o zi a împlinirilor. Imi place să-l ascult pe veteranul evocând paginile sângeroase sau dramatice înscrise în istoria noastră de această zi a luptei și să contrapun evocarea prăznuirii de azi.

Deandzi, profesorul și scriitorul Mihail Cruceanu, vechi militant al mișcării noastre muncitorești învia în emoționante cuvinte un astlel de episod de arminden, din tinerețea d-sale, întâmplat în 1920. Era la Craiova, în preajma grevei generale și muncitorimea din Cetatea Banilor înfișase, sub conducerea Partidului Socialist, o mare manifestație de 1 Mai. Prefectura n-a îndrăznit s-o interzică, poliția simțind în aer electricitatea și, alarmată de fierberea din fabrici, a îndat demonstrațiilor un traseu liniștit, prin mahalalele înflorite.

Pe stindardul demonstrațiilor se înscrisa deci un adevăr vechi. Tâșnu spadei ridicate

Paul ANGHEL

(Continuare în pagina 5)

ȘTEFAN LUGHIAN

FLORI

lirica INDEPENDENȚEI

Parafrazându-l pe Nicolae Bălcescu, ce arată cu deplină dreptate că „uneltorii”, cauzele revoluției de la 1848, n-au fost circumstanțele de moment sau voința unui grup restrâns de oameni, ci au fost „opreștezece veacuri de crude suferințe și de lucrare a poporului român asupra lui însuși”, putem spune și noi că războiul din 1877 „fu ocazia, iar nu cauza” împlinirii mărețului ideal patriotic al cuceririi independenței naționale. Ștergînd „colbul de pe cronică bătrîne”, cum spunea Eminescu, zăbovind cu privirea peste „zilele de-aur a scriiturilor române”, întîlnim atîtea și atîtea emoționante, mărturii care atestă că poporul român, tot de optrezece veacuri, n-a avut năzuință mai sfîntă decît libertatea sa și a patriei sale, decît iubirea de pămîntul strămoșesc, iubirea de „moșie”, om suna vorba din vechime. De nenumărate ori, de-a lungul învolburărilor veacuri, cînd fruntariile țării erau din nou încălcate, românii și slăviții lor voievozi s-au înfrățit cu codrii și munții, cu riurile și plaiurile, nestrămuțați în voința de a-și apăra glia și ființa neamului. Pilduitoare și sublime rămîn cuvintele pe care Mircea cel Bătrîn le adresa sultanului Baiazid în expresia lui Eminescu: „După vremuri multe venîră, începînd cu acel nașpe, / Ce din vechi se pomenește, / Ce Dariu a lui Istape; / Multi durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod, / De-au trecut cu spaima lumii și multime de norod; / Împărați pe care lumea nu putea să-i încapă / Au venit și-n țara noastră de-a cerut pămînt și apă... / Și nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimînt. / Cum venîră, se făcură toți o apă ș-un pămînt. / Te folești că înainte-ți răsturnat-ai valvirteți / Oștile leite-n zale de-mpărați și de viteji? / Tu te lauzi că Apusul înainte și-a pus? ... / Ce-i mina pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus? / Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea te de fier. / A credinții biruință căta orice ca-

valer. / Eu? Imi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară tic dușman este. / Dușmănit vei fi de toate, fără-a prinde chiar de veste; / N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se înfrînge de-a ta faimă, Baiazid! / Dacă urmașii lui Baiazid uitaseră învățămintele istoriei, cuvintele și lecția date de românii lui Mircea, aveau să li se reamintescă, o dată pentru totdeauna, la 1877. Inceperea luptelor nu s-a datorat așadar unei simple conjuncturi europene sau planurilor citorva oameni politici autohtoni. „Uneltorii”, cauzele războiului au fost aceleași „opreștezece veacuri de crude suferințe și de lucrare a poporului român asupra lui însuși”, au fost mărețele năzuinți și simțăminte patriotice de libertate, de independență și suveranitate națională, perpetuate de poporul român de-a lungul zbuciumatei sale istorii. De aceea, războiul din 1877 a reprezentat, în conținutul și în esența sa, o cauză de veacuri a poporului român. Pentru noi, românii, nu a fost un simplu conflict interstatat, ci prilejul împlinirii aspirațiilor sfinte ale moșilor și strămoșilor noștri. Luptele pentru neatințarea națională au fost înțelese și înfăptuite de poporul nostru în mod conștient, prin propria lui voință, cu un entuziasm patriotic și cu un spirit de sacrificiu cum de puține ori s-au consemnat în istoria lumii. Așa se face că și de acele vremi „se-nvredniciră croniciarii și rapsozi”, care și înaintașii lor, care n-au lipsit de la nici unul din marile evenimente ale istoriei naționale, devenind expresia idealurilor, frămîntărilor și sentimentelor maselor populare. La scurt timp după începerea luptelor, bătrînul bard Vasile Alecsandri, retras la Mircești, se simte reînținerit și plin de elan, sub vibrația intensă a atmosferei generale, scriindu-i unui prieten: „Mica noastră ostire s-a purtat pînă acum astfel că mi-a reînălțît singele bătrîn; se va lupta bine acest

drag mănunchi de recruți luați de la munca cîmpului. Sînt foarte emoționat scriind rîndurile acestea, îmi dau silința să-mi rețin lacrimile. Nu suride de entuziasmul meu; nu poetul își vorbește, ci un om nenorocit că nu mai e tînăr ca să se ducă să fie ucis la graniță”.

Eroismul și spiritul de jertfă patriotică de care au dat dovadă ostașii români în luptele pentru dobîndirea independenței

Teodor VIRGOLICI
(Continuare în pagina 7)

TRĂIASCĂ

1 MAI

Biblioteca Centrală
Regina Maria
Horia

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VA!

gazeta

● ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA ●

literară

Anul XIV Nr. 17 (756) ● Joi 27 aprilie 1967

8 pagini : 1 leu

ARMINDEN ROMÂNESC

Ne iubim datinile, nimica nu ne poate clinti din matca spirituală a neamului, nimenea nu mai poate contesta această matcă a spiritului românesc. Datina înseamnă trăinicie, superebul arbore al datinilor noastre își lapăde numai crențile sau dururile, celor care își cîștigă ca și noi prin brațe și mințe dreptul la o viață mai bună, le închinăm, spun, cea mai frumoasă poezie, cea mai neobișnuită, cea mai impresionantă și din fiecare an. Și știm că în acele sămănturi, aceeași zi ne-o închină ei nouă.

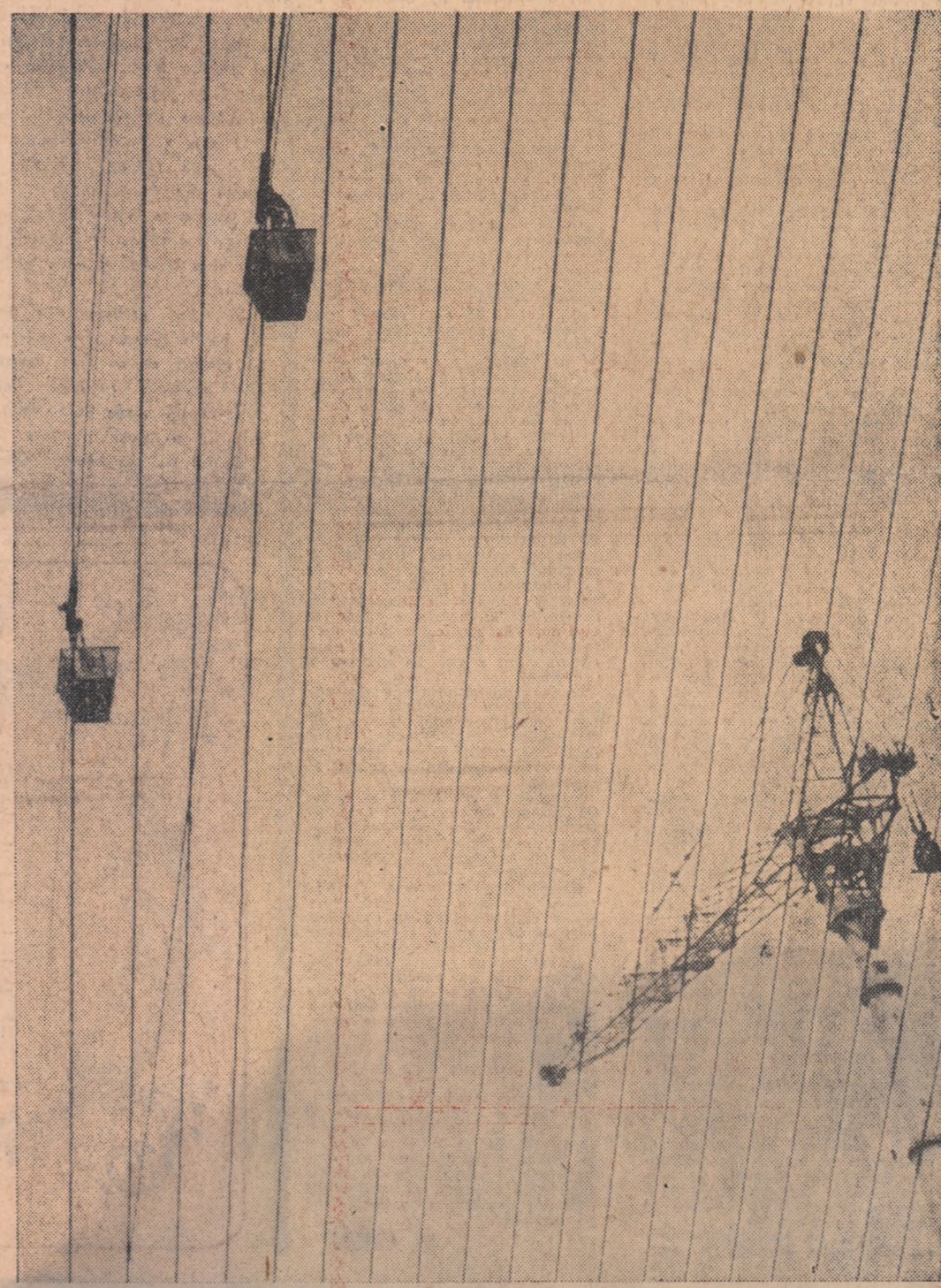
Există la întâi Mai, în Piața Aviatorilor, un moment răscoditor pe care îl trăiesc înoldeana cu aceeași intensitate. Multimea masată în Piață și în tribune, împreună cu conducătorii, întonează Internaționala, cîntecul de leagăn de acum un veac al socialismului, cîntecul de luptă și biruință

al socialismului în zilele noastre. În clipele acelea văd chipul de astăzi al sfîntului pămînt românesc, chipul României moderne, ajunsă în rîndul celor mai respectate state ale Terrei, iar simfămintul unității nulfimilor cu conducătorii săi se confundă în inima mea pe fundalul cîntecului întonat.

Din pufinele limbi străine pe care le înțeleg nu am putut alege niciodată un cuvînt cu răsunet mai profund ca românescul Omenie. Intodeauna mi-a părut că acest cuvînt închide toate înțelesurile tuturor datinilor noastre, tuturor sărbătorilor românești: respectul față de munca și aspirațiile semenilor, popoarelor, dorința de înfrățire, pace, colaborare sinceră cu lumea întreagă, simfămintul dreptății, egalității cu toți, ura față de asupritura și batjocorirea demnității, libertății oricărui națiunii, oricărui Om, pe toate meridianele.

Priviți cerul Patriei acum în pragul dezlănțuitei primăveri. Priviți-l bine, cu multă luare aminte, cu multă îndrăzneală. Acolo, în altitudinile, își fonește ramurile Armindenul românesc. Un caruceu tricolor, de la Sighet la Dunăre, își unește roșul cu purpurul din steagul oamenilor muncii de pretutindeni. Și încercați să mai desprindeți, scris tot acolo în țării, strămoșescul cuvînt Omenie, unic în frumusețe printre toate limbile. Veți vedea că Lucașfăul de ziua se oprește îndelung, la fiecare Arminden, asupra pămîntului românesc.

Tiberiu UTAN

METAFORE PE PORTATIN LA PORȚILE DE FIER

Fotografia: GH. VINTILA

LECTURI INTERMITENTE (XXI)

Fiu al secolului al XIX-lea, între limitele căruia (1812, anul nașterii; 1893, anul morții) și-a petrecut cei optzeci și unu de ani și contemporan cu marile figuri ale culturii și politicii noastre naționale, un Heliade, un Bălcescu, un Avram Iancu, un Simion Bărnuțiu, un Șaguna, un Kogălniceanu, un Alecsandri și alții alții (câți fresca veacului XIX e una din cele mai bogate și mai omogene). George Barițiu, oricît de paradoxal ar părea, raportat la rezonanța și la nimbul cu care ficeare din numele amintite s-au înscris în istorie, este, fără îndoială, personalitatea cea mai complexă, nu numai prin vastitatea multilaterală a activității sale, prin zelul luminat în care și-a desfășurat energia, prin durată și efectele pozitive ale acestei activități însăși, dar și prin caracterul înfruntat modern, deci revoluționar, al concepțiilor sale de progres și democrație, conforme cu „postulatele veacului”, pentru a folosi una din expresiunile sale.

„George Barițiu nu este pentru istoriografia română nici un necunoscut, nici un uitat. Dimpotrivă!” — sînt primele cuvinte cu care își începe Vasile Netea substanțiala „introducere” a monografiei sale „George Barițiu. Viața și activitatea sa. Editura Științifică, 1966) și lucrul pare să fie adevărat judecînd după multimea articolelor și cîntirilor periodice de care s-a bucurat, pentru ca, ceva mai departe, să adauge: „Barițiu nu este totuși cunoscut clar, cunoscut înțeleg, mai ales din punctul de vedere al ideilor, acțiunilor, realizărilor și al influențelor exercitate asupra timpului său...”, ceea ce, fără îndoială, este riguros exact, dacă urmărim, pas cu pas, istoricul proiectelor, studiilor și tentativeilor monografice, cărora Vasile Netea le acordă toată atențiunea și toată lauda, în substanțială introducere a monografiei sale. De la înfățișări exhumări din vasta corespondență cu contemporanii săi, a lui George Barițiu, pe care Gh. Bogdan-

Duică și Al. Lapedatu o tipăreau, comentînd-o, în „Tribuna” din 1893, și care promiteau cele mai solide fundamente pentru o cît mai autentică monografie, așa cum Gh. Bogdan-Duică avea să consacre și lui Lazăr, și lui Simion Bărnuțiu și lui Ion Ionescu de la Brad, nenumărate au fost studiile închinat lui Barițiu (Julian Jura, N. Bănescu, I. Breazu, Z. Picișanu, Gr. Mladenutz, D. Prodan, Olimpiu Boitoș, E. Domokos, Lidia Bote, G. Em. Maria, Vasile Netea s.a.), tipăriturile, inedite, de memoriale și corespondențe, ca și antologiele selectate din publicistica lui (antologiele I. Lupas, 1912; Radu Pantazi, 1964) — fără ca totuși să fi putut atîta timp rivniță, să fi putut fi realizată. Era, pentru aceasta, nevoie de osîrdia unui tînăr istoric, cu o cît mai largă rază de informație, atît în istoria Transilvaniei cît și-n

PERPESCIUS

(Continuare în pagina 7)

NELĂMURIRE

Miturii

Cînd vom putea opri din zbor
Umbră de sîs cu ope-albastre,
Norii-n dantele-n jocul lor
Trecînd prin sufletele noastre?
Cînd vom putea încremeni-n tulpini
Floarea ce pierce cum se naște
Și-a cărei umbră de lumini
O simți și nu se mai cunoaște?
Cînd vom ajunge, în sfîrșit,
Pe noi să punem jug de stăpînire?
Că auzim atîtea șoapte
Cum se strecoară-ntr-un ecou
Din adîncimile de noapte:
Necazul răsăritului cel nou.
Că stearpa dușmănie, scumpă fată,
Nu știe, ca parfumul, să moară niciodată.

Tudor ARGHEZI

Aprilie 1967

LUCIAN BLAGA ȘI POETUL

breviar

Augmentativul substantivului **carte**, — și anume **cărțoi**, — mi-a fost sugerat de aspectul masiv al ultimei ediții de **Poezii**, îngrijită, revăzută și adăugită de George Ivascu. La Editura pentru Literatură, „Masiv nu este solid”, glăsuia un aforism al lui N. Iorga. Iat în deriderul de mefistospune același lucru, cu intenție critică, despre lucrarea colegului nostru, G. Ivascu, care, cu fiecare ediție nouă a poeziilor lui Blaga, se străduiește să atingă cea mai mare acuratețea sau acrobie, cum spunea crudul Demostene Russo (alt inamic al lui N. Iorga, în paranteză fie zis marea istoric fiind fost un entuziast din primul ceas al poeziei lui Blaga, pe care a renegat-o însă mai tîrziu pentru tilcurile ei învaluite în ceată). Nu mă împac nici cu hirtia, ce e drept, vîrgată, a ediției de lux, colorată însă într-un galben sinistru, nici cu formatul, care lasă o „marjă” prea strîmă în josul paginii și mai ales nu mă împac cu ideea de a etala pe

fiecare pagină, de trei ori, semnătura lăbăritată a poetului, a căruia discreție și al cărui tact erau binecunoscute. Mi-a venit în gînd dictionul francez: „le nom du fou se trouve partout”, cu convingerea că poetul **Nebănuțelilor trepte** ar fi respins o propunere grafică de acest calibru. Cu ocazia centenarului nasterii lor, o casă pariziană a dat în 1921 cîte o ediție completă din Flaubert și Baudelaire, oferind în filigran, din două în două file, în josul paginii, semnătura fiecăruia dintre cei doi mari scriitori. Spiritul galic de măsură nu și putea da în pe-tic, ca recenta tehnoredacție! Dar să trecem mai departe... În mai multe rînduri, Lucian Blaga a înotat și tîlcușăscă roș-luite în ceată). Nu mă împac nici cu hirtia, ce e drept, vîrgată, a ediției de lux, colorată însă într-un galben sinistru, nici cu formatul, care lasă o „marjă” prea strîmă în josul paginii și mai ales nu mă împac cu ideea de a etala pe

dator nu să desicteze, ci să sporească tainele acestei lumi. Filozoful problemelor deschise înțelega să meargă mină-n mină cu poetul potențator al sensurilor lirice ascunse. Ideea caracterului socratic al cuvîntului: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**, începînd cu versul: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă”. Mai aproape de adevăr, **Stihutorul** își divulgă esența de tîlmăcitor „chiar și atunci cînd scriu stihuri originale”, iar limba originalului, restringînd de astădată sfera misterului cosmic, n-ar fi alta decît aceea a inimii. **Stricto sensu**: „Ah, iarăși și iarăși? cuvintele seacă” (Cîntăreți bolnavi) trebuia să ducă la acel celebru **Autoportret**,

LUCIAN BLAGA ȘI POETUL

(Urmare din pagina 1)

Lucian Blaga, după cum știm, a avut o viață deosebit de interesantă, în care trimitem pe posesorii ultimilor săi sau precedenții ediții îngrijite de G. Ivascu.

Poetul, după Lucian Blaga, a fost „un singur, nepărtănit, neîntrerupt popor”. El se distinge prin aceea că „Vorbind, sunt mult”. Prin alte cuvinte, „cîntînd, el mai slujește un grai pierdut de mult”. Este acela al Evului de aur, la care se gîndește și Eminescu, pomînd, în Venere și Madonă, de lumea „ce gîndește în basme și vorbea în poezii”. Un univers mitic este și acela al lui Blaga, al unei omeniri care simte, gîndește și vorbește în poezii, al unei omeniri cu o simțire genuină și un limbaj metaforic. Evident, multiplicarea limbilor pare a se opune unității de corp a poetilor de pretutindeni și de totdeauna. „Prin sunet și cuvînt s-ar despărți, se-ntrec”. Ei își regăsesc coeziunea spirituală în tăcere: „Iși sunt asemenea prin ceea ce nu spun”, sau, mai exact, prin modalitatea sugestiei. Acest po-

por mut, de poezi, închipuit în poezia noastră, nu rămîne fără corespondență în natură sau în lumea afectivă: „Ei tac ca roua. Ca sămînta, ca un dor”. Unindu-se aple, adică totalitatea mesajelor, „izvor se fac în raritate, izvor sonor”. Și în această poezie, accentul poeziei cade pe afect: „Ade, prin semnițele ce-apar și-apun / pe drumul inimii metru ei vin și trec”.

N-aș vrea să intru în controverse postumă cu marele poet. Paradoxal, oricît ar fi de axată pe simțire și oricît ar părea de ostilă rațiunii, poezia cea mai autentică cere, spre a fi însumată conștiinței noastre, să fie și înțeleasă. Noaptea eminescienă, cu luna, cu lacul, cu cîndul lor, ne mișcă fără să ne lase inteligența indiferentă la farmecul lor poetic. Inima, în ultimă analiză, nu poate să nu fie sensibilă inteligenței. Iar poetul, cînd combate inteligența, se folosește de armele ei ca să facă simțit frumoslul. Metafora poeziei este o altă metaforă a inteligenței poetice, spre a numi limbajul esențelor.

MARGINALII LA O DISCUȚIE

NECESITATEA UNOR CONCLUZII

În vapoarea vîndurii prae a ocupat de fapt în care este studiat literatura română în școlile noastre, de calitate manualului de literatură pentru clasele IX-XI.

Problema aceasta revine de astăzi, în actualitatea școlară, în fața faptului că, în decursul de 15 ani impune unele modificări în programul și conținutul manualului de literatură pentru clasele IX-XI, mai ales datorită cerințelor din ultimul timp care au dus la reînnoirea unor mure născute din epocă și prin aceasta, la sensibile modificări în conținutul și structura manualului de literatură.

În ultimul timp, în literatura noastră, au apărut numeroase critici, în bună parte fondante, privind necoerenta dintr-un program de literatură, mai ales în ceea ce privește conținutul și structura manualului de literatură pentru clasele IX-XI.

Fără îndoială, că o programă și un manual care să intrinsecă unanimitate aprecieri este greu, dacă nu chiar imposibil de realizat.

Autori trebuie, însă, să țină seama că manualele se adresează unor elevi care studiază în fiecare an 10-12 obiecte în cadrul unui an școlar de cultură generală și, în consecință, din impresiunile materiale pe care le au la dispoziție, trebuie să selecteze pe cele care sînt caracteristice unor epoci sau curente, care pot contribui, în cea mai bună măsură, la realizarea educației estetice, morale și patriotice.

Valoarea și volumul de informație trebuie judecate în acest context, nu de pe poziția strictă a specialității care îndeamnă pe mulți să nu lase în afara programului și manualului nimic din trecutul, prezentul și perspectiva adaptării, specialității.

Am asistat la numeroase discuții ale cadrelor didactice, în discuțarea unor programe și manuale, la analiza privind desfășurarea unor examene.

Dacă profesorii și specialiștii se declară de acord cu necesitatea existenței supraînțelegerii elevilor, puțină sint acei care nu propun pentru specialitatea lor introducerea unor noi și noi capitole, care, firește, reclamă un număr sporit de ore cu o argumentare greu de contestat (impetuozitatea dezvoltare a științei și culturii, necesitatea cunoașterii trecutului etc.).

Dar pedagogii, psihologii, medicii atrag atenția asupra potențialului real de muncă al elevilor, asupra unor fenomene de oboseală prematură în vîndurile lor.

De aceea, susținem introducerea unor teritori ca D. Anghel, Ion Barbu, Lucian Blaga sau Hortensia Papadimitroaie, a căror prezență, în manuale, este evident, necesară, propun să reînnoim, cum de altfel care și al. Pînă la studierea unor scrieri a căror operă este lipsită de o reală valoare artistică.

În ceea ce privește literatura actuală, cred că se impune studierea monografică numai a autorilor scriitori a căror valoare este unanim recunoscută, opera celorlalți puțină fi tratată pe teme.

Mai ales că, din experiența trecutului apropiat, e dovedit că poezii, prozatori și dramaturgi, consacrați și trecuți în posteritate de scrierile manuale de literatură, nu au îndreptățit, în conștiința superlativă folosite în lectură cu opera lor.

Se poate, de asemenea, renunța, fără multă pagubă, la amă-

nunțe lipsite de semnificație, cum s-a arătat că sînt în manualul de clasă a X-a, în legătură cu geneza unor opere literare, cu biografii unor scriitori. În locul acestora s-ar impune dezvoltarea analizei estetice, care ține de fapt pe mulți profesori și elevi, de a găsi în textele literare sensul și valoarea de înțelegere sau de înțelegere a realității.

Recentă tradiția, de sociologism în interpretarea literaturii, nomenclatură, în trecut, a fost oarecum ignorată.

În trecut, apropiat s-au folosit, parțial, cu manualul, metode de prezentare. Dacă la vremea lor acestea au fost utile, în prezent, ele au devenit, prin metode de prezentare, un fel de scut de protecție pentru poezia contemporană și pentru poezia actuală, întocmită cu grijă, pentru a o feri de conținutul de valori înscrise, unora, prin ceea ce se publică în paginile revistelor noastre literare.

Ca unii care au participat la întocmirea unui manual de literatură română, consider că este o necesitate absolută ca autorii și redactorii să se gîndească la necesitatea de a prezenta poezia contemporană și poezia actuală, în mod corect și înțelegător, în cadrul manualului de literatură pentru clasele IX-XI.

Am arătat că s-au sesizat unele deficiențe caracteristice deficiențelor în manualele de clasele V-VIII și manualul de clasă a IX-XI. Soluția propusă, într-o intervenție, de a reproduce deficiențele existente în conținutul autorității în materie, nu mi se pare cea mai fericită. Manualul se adresează elevilor de 14-15 ani și definiția trebuie să fie adaptată posibilităților de înțelegere, și nu să se vîndă spre a se cerceți al elector.

Acești colaboratori trebuie să se facă simțită între autor și în interpretarea și definiția cuvențelor literare, a apartenenței scrierilor la aceste curente și mai ales, în realizarea unei metode unitare de analiză pe parcursul celor 4 ani de studiere a literaturii.

În fața de elohorie a manualului, editura didactică, redactorii de specialitate, trebuie să stabilească conținutul de informație, decizia comună cu autorii și referenții.

Observațiile județose, competente, publicate în presă, s-au ajutat și li ajută pe cei care elaborează programele și manualele și pe cei care le folosesc.

În nu puțin cazuri însă, specialiștii sînt ca să prezinte literaturii în școlile nu se poate face la nivelul prelegerilor universitare, cu atât mai puțin în situația discuțiilor din presa de specialitate, că sînt cîntec pedagogice și metodice care nu pot fi ignorate.

De aceea, cred că în bună măsură, în ceea ce privește manualele de literatură, se impune o intervenție deosebită, publicată în presă, s-au ajutat și li ajută pe cei care elaborează programele și manualele și pe cei care le folosesc.

În nu puțin cazuri însă, specialiștii sînt ca să prezinte literaturii în școlile nu se poate face la nivelul prelegerilor universitare, cu atât mai puțin în situația discuțiilor din presa de specialitate, că sînt cîntec pedagogice și metodice care nu pot fi ignorate.

De aceea, cred că în bună măsură, în ceea ce privește manualele de literatură, se impune o intervenție deosebită, publicată în presă, s-au ajutat și li ajută pe cei care elaborează programele și manualele și pe cei care le folosesc.

M. CUCU

Note de Lectură

ALEXANDRU CĂPRARIU

Cercurile dragostei

Recentul volum de versuri al lui Alexandru Căprariu este așezat sub semnul împlinirii sentimentelor. O poezie solară și grea de seve, cu acoente și explozii vitale, aminteste de Lucian Blaga. În *Antimipul vieii mizerabil* alunează în vegetație lăuceșii de vin boabe hrumate de struguri, iar soarele, „small rugini”, coboară pe lunze, „Beat de lună, dar mai adînc de stele”, poetul intră suferind în „via neculesă a dragostei”. Alături, rădăcina, sub aparența imobilității, zăpada și sugerează o afilă a pămîntului care ascunde „mehodina fecunda a vasei materii / în vegnicia și germinare” (Luna).

La George Calinescu poetul este impresionat de gestul baroc și de versificația. O floare în exagerată, „decei retoricii, rime estuata, lăvezi, declanșează se pendulare încantatorie, specifică calinesciană”. Mi-aș îneca obrazul sînt în haldă / mîștii pămîntului tău drag, laolăa — / și cîntec în aș amuză, să nu doară, / din avuții-trup ce-mi mîna fost vioră, / te-aș duce iarși spre flordun care, / sîlbatic, se-nlîncește pămînt și mare.” (Ultima scrisoare a lui Tristan).

O putere asociativă deosebită, dovedind virtuțile unui poetist rafinat, de poezilor prospetate și farmec inedit. Peisajul este văzut în perspectivă, strălucitor în lumina soarelui (*Cîmp securo*) sau a zăpezii (*Luna*), și în detaliu (*Cineștig*). Din această din urmă, cităm: „Cîini de elastic, în salt, / întind peșterii poduri fugare, / dintr-un tîm sim spre celălalt. / Orga pădurii tresare”.

Simboluri preluate din proza lui Vasile Rebreanu ne îndeamnă să credem că au fost descopeșite împreună (*Poduri, Căii*). Aceasta nu scade însă valoarea artistică a poezilor citate.

Poetul nu are teroarea timpu-

lui care se scurge. În fața alunecării vîrstelor, spînzura sa nu se încovoiește: „Presimt apropierea zăpezilor. Sa vie / Dragi urme pleritoare, pe alb din nou voi scrie”. (Zăpezile aproape) sau, în „Palinodie”, marturială de credință: „Eu spun cu fiece val: / „Nimic nu-și află finalul în elegie”. / Frunzele, cădă! Ploile, cădă! Stelele, cădă! / Toate acestea înseamnă un nou început — / mai lucid, mai intens, mai deplin”. Ideea metafizică a circuitului permanent al naturii susține aiel un conținut filosofic, al optimismului creatorului însetat de vesunicie, dar care acceptă fazele creației, gata oricînd să înceapă din nou.

Cea mai reușită poezie a volumului, *Nescrial timp*, este o concluzie tot atât de bărbătească, încheiată timpul activ, al marilor împliniri: „Există un timp peste timp... un timp-ocază (fără de mal, / un timp peste timp dar în el / — încl de foc în focul alui inel — / era în ordi / (un timp — tău, / un timp — mamă, / un timp — frate, / un timp — soră) / timpul filitelor noastre, incandescent, / timpul prezent / neonstent trecutului prezent”.

Mihela DRAGANOIU

ION ARIEȘANU O complicată stare de fericire

Subiectul o ca multe altele. Un tînar inginer, Dan Dobromirescu, după o scurtă amezală în cadrul fericirii casnice, își reaminteste de febra idealurilor juvenile și pleacă la o mină îndepărtată. Aici iese treptat din amortală, se entuziasmează și trece la conducerea fetei care, stăruie perfectă, incompletă, conștă în primul rînd în acțiunea utilă.

Începutul e făcut cu o vină de forță: portretul unui băiat neliniștit, mizantrop temperamental, personalitate vesnic la extrema amorilor, nemulțumit de alții și de el. Banii încordarea autorului de a menține nivelul tual al primelor reacții și, astfel, de a fi egalul personajului său (Thibaudet spusese doar că de-

În cazul lui Ion Arieșanu, e evident nucleul germinativ — experiența intimă a căderii sensului vieții — așadar, comunicarea acestui act esențial prin scris. Dar în același timp, scriul reprezintă pentru autorul nostru înșuși activitatea pe care el o recomandă celorlalți drept condiție a fericirii, o activitate paroxusă cu obstinație pînă la capăt, valabilă nu sînt prin rezultate, în ca Arieșanu, locul tuturor eforturilor ale minții, cretin, sau, în orice caz, avînd această iluzie, aplicându-se de ceea ce se cheamă creație mai mult prin sinceritatea călătoriei decît prin reușita finală”.

Conștient, pruden superior al instinctului de permanențizare, romanul este, în sfîrșit, pentru Ion Arieșanu, un proiect de realizabilitate, în care el sînt idealizat luptă, amuză, și creștea o viață imposibilă, face pe victima alintindu-se, havgno frumos, ca în romanele apropiatimale, ca în visele cu ochii deschiși ale adolescenței.

Plecînd de la puțin, transferînd acest minit asupra unui personaj căruia trebuie să-l creedă și destin, decît al tîm, încredințat de velleitii și intenții, întrebarea care se pune imediat este cum se scrie în aceste condiții? Tot interesul romanului sînt în veda cum fragilul sîmbure inițial se îmbracă în straturile epice, colectează subiecte adiacente, se rafinează, inventează, își schimbă broșe direcția pentru a-și perlungi existența, pentru a convinge de rezistența sa pe spații respectabile.

Începutul e făcut cu o vină de forță: portretul unui băiat neliniștit, mizantrop temperamental, personalitate vesnic la extrema amorilor, nemulțumit de alții și de el. Banii încordarea autorului de a menține nivelul tual al primelor reacții și, astfel, de a fi egalul personajului său (Thibaudet spusese doar că de-

vărsatul erou epic este cel creat pe una din existențele posibile ale existenței lui). Dar tensiunea artificială întreținută se rupe, și, după această expoziție bine condusă, personajul suferă o modificare stranie, domesticindu-se în mijlocul unui apartament somptuos și lîngă o femeie frumoasă. Dacă fringerea liniei evolutive nemulțumite, cititorul are compensația parțială a descrierilor unui mediu special, cel al micilor burghezii de provincie, trivială, dar cu pretenții de tradiție, obscură, ieșită din mersul evenimentelor, „întreruptă”.

Și din nou un salt nemotivat, în care inițialul nonconformist, apoi pasional tot, intră într-o stare de lăcezaală, indiferență, dezinteres, deși este pus să se confrunte, în situații dramatice, cu niște indivizi pietici în meacuturile cele mai sumbre de autor. Pe neașteptate, o explozie de entuziasm, una de lașitate, una de entuziasm etc. etc. Asemenea dispoziții extremiste nu sînt imposibile de unit, la modul teoretic, în același personaj. Secretul e de a avea permanent imaginea întregului și dezvoltînd la un moment dat o latură a caracterului sau înțelegînd în subiectul său posibilitățile de reacție ale personajului. Dar Arieșanu defalchează omul și îl explicitează succesiv, proporțional și cu metodă, în fiecare treime a cărții. Urmează deci lungi discuții pline de locuri comune, trecerea la persona sînti, fără vreo rațiune epicală, problematizînd în jurul omului, care, deși dau probe evidente asupra caracterului lor, nu pot fi clasate de personajul principal. Aici, răzîmșigile unui concept despre opoziția dinamică între personaje nete și judecările mai actuale a complexității cu orice chip nase alge aluzive absolut deconcentrate în inginerșegii abuziv, medicom, zău-vot, „populări” din interes, un director, sau înțelegînd în subiectul său din lașitate, motivații și surprizărilor prin complexe familiare sau prin obsesia rătăcirii, totul pentru a prelungi nedeterminarea conflictului. Albul-mugur întîi cel puțin în convenția unui anumit gen naiv, dar asemenea mixtaje izirî prin pretenția de a fi luate în seriozitate. Paralel se consumă existența altor indivizi (un mîncare cîștit, dar persecutat, un mîncare albită după cîntec, o fantomatică apărută pozitivă, care intervine la momentul oportun) și aici inventivitatea autorului se simte mai puțin la îndemna decît oriunde.

Această tactică de învîlnire își aliază și descrierea fiecărui interior, a peisajelor, a gesturilor și dialogurilor cotidiene. Așadar, este ideea că un roman are obligația să exprime o totalitate și al proliferarea sub imperiul totalității înțelului. Totuși nimic nu e prea fals în această proză, în care lipiturile și adăsurile se vad de departe. Răbdarea tenace a scriitorului, în efortul său, cumînțina stilului, teoretic de evințul admis și de feza frumoasă, cu ornate de școlul lingvistic, sinceritatea timidă și neostentativă soliciia cititorului comprehensiune și răbdarea. Iar din loc în loc, acesta, elgigat de laboriozitatea scriitorului, exultă în fața cititorului reușite de atmosferă. Sînt momentele care transcriu simțurile înecîntate ale vieții, cînd simțurile amozite percep liniștea, lucrurile, senzațiile, în misterul lor exterior și calm, fără a cere explicații.

Începutul e făcut cu o vină de forță: portretul unui băiat neliniștit, mizantrop temperamental, personalitate vesnic la extrema amorilor, nemulțumit de alții și de el. Banii încordarea autorului de a menține nivelul tual al primelor reacții și, astfel, de a fi egalul personajului său (Thibaudet spusese doar că de-

Începutul e făcut cu o vină de forță: portretul unui băiat neliniștit, mizantrop temperamental, personalitate vesnic la extrema amorilor, nemulțumit de alții și de el. Banii încordarea autorului de a menține nivelul tual al primelor reacții și, astfel, de a fi egalul personajului său (Thibaudet spusese doar că de-

Începutul e făcut cu o vină de forță: portretul unui băiat neliniștit, mizantrop temperamental, personalitate vesnic la extrema amorilor, nemulțumit de alții și de el. Banii încordarea autorului de a menține nivelul tual al primelor reacții și, astfel, de a fi egalul personajului său (Thibaudet spusese doar că de-

Începutul e făcut cu o vină de forță: portretul unui băiat neliniștit, mizantrop temperamental, personalitate vesnic la extrema amorilor, nemulțumit de alții și de el. Banii încordarea autorului de a menține nivelul tual al primelor reacții și, astfel, de a fi egalul personajului său (Thibaudet spusese doar că de-

VASILE SPOIALĂ Ploaia de atunci

Vasile Spoială își domină materia, disprînd dincolo de ea, lîsînd-o să vorbească singură. Proza lui e o realitate în sine, care nu-și divușă autorul, care nu lasă să i se vadă articulațiile, artificiale de lucru făcut, nu născut. De altfel, scriitorul își demonstrează virtuozitatea chiar prin selecția pieșelor, care nometăz varietatea speiei umane prinșă în elivă din reprezentările ei specifice. Autorul arată aceeași disponibilitate față de toate subiectele, făcînd dovada unei intuiții sigure și lapidare.

de fiecare dată lăta citeva moștete: „Într-un oraș de provincie, în timp ce guvernul ead și demonstrații cer pe străzi democrație și naționalizare, un fost nazist se întoarce mutilat de pe front și se sinucide cu somnifere iar tatal lui, un vechi conformist opac, format de disciplina prusacă, îl îngroapă în grădina casei. Povestirea e permanent punctată de dialogurile adonante, întreprinse ale citiora indivizii larvati (aici tehnica absurdului e bine aleasă pentru completarea atmosferei), incapabili să înțeleagă sublimul

sau abjectul, imposibili la orice sîngere (*Într-un oraș*).

Deaparte de această ironie crudă, trizată cu mijloace savante, o scrișă foarte scurtă pune, în câteva cuvinte, tonul deziluziunii pură și ostentativă a instinctelor elementare, cu mîsurii tari de mahlala și balada:

„Ea se ridică în capul oaselor și începu să îngine pe jumătate, pe jumătate se cînte: Așai, lășala... Așai lășala... Coborî din pat și se întinse pe covor. Covorul era rece și prin fereastra deschisă venea un mîncare tare de lemne năde, pîmțit, gîndci și frunze.

— Iar te-a apucat noaptea cîntatul strigă mîncă-să din cealaltă cameră... Al să sîngi la balamuc!

— Ea balamuc spusese Dalia și-l mușca pe Nala de mîna și rîse. Mîna lui Nala era năde și avea gust de tutun. Dalia rîse iar, prelung și en nesătîmpit.

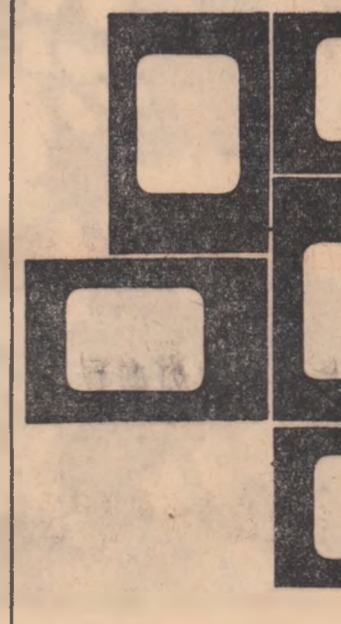
— Să-ți fie rușine strigă mîncă-să și bătu în uși.

— Spune-i să plece de acolo, șopti Nala.

Cînd s-a oprit ploaia an așrit

Magdalena POPESCU

Magdalena POPESCU

Amințiri de neuitat: imagini unice, aroșele patriei noastre, mănăștirile Moldovei, delta, muntele și marea sînt reprezentate în diapozitivele COLOR — ANIMAFILM. Aceste produse ale STUDIOULUI CINEMATOGRAFIC „ANIMAFILM”-BUCCUREȘTI se pot găsi de vînzare la librării, papetării și magazine ale rețelei comerciale din toate regiunile țării

Cartea la domiciliu

INSCRIEȚI-VA LA CARȚILE DE SPECIALITATE ÎN CURS DE APĂRIȚIE. ADRESINDU-VA SECȚIEI „CARȚEA PRIN POSTĂ” DIN REGIUNEA DV. RETINEȚI ADRESA:

- Pitești, str. Victoriei
- Bacău, str. N. Balcescu nr. 1
- Timișoara, str. Gh. Lazar, nr. 1
- Brașov, str. Republicii nr. 29
- Cluj, str. Universității nr. 1
- Oradea, Piața Republicii nr. 5
- Constanța, bd. Tomis nr. 69
- Galați, str. Republicii nr. 31
- Iași, Piața Unirii
- Bîrlad, str. Horia nr. 6
- Te. Mureș, Piața Trandafirilor nr. 25
- Craiova, str. Popa Sapcă nr. 2
- Ploiești, Piața 16 Februarie nr. 21. Bloc A Est.
- Suceava, str. Ștefan cel Mare, Bloc 1 C

MIRON CHIROPOL

cronica literară

„JOCUL LUI ADAM”

lacrimi” (Adolescență). Versul cade solemn, cu transparență dulci și inefabile obscurități, și impresia totală este de elevație virginală, cum și de suavă, inocentă cruzime, care temperază idilicul. Nota dominantă o dă încredințarea într-un extaz al ființei, puterea unei înfiorări ultime, supreme, o regresione de tip sublim, paradisiac, de o acuitate care sîrșește prin a neliniștii, de un secret și pare-se involuntar dramatism, în enigmatic contrast cu dispoziția inițială senină. Conțemplația devine pe nesimțite participare, viziunile extatice scot la iveală, de la un anumit punct în sus, o dureroasă nostalgie a imposibilității, o aspirație frenetică străpunge decoul hieratic: „Se ridică-n extaz / păsările, rădăcinile, vîntul, / în cerul care a rămas / încă în soare, cîntîndu-l. / De m-ar săruta, de m-ar plînge / mestecenii dragi, măcar frunzele, / scoarțele fără veste albind. / De-aș rămîne nepărsît, de-aș rămîne / încă podoabă unor mîini, / încă de soare mîngiat, / cuprins de lucruri fericite / de-așupra cărora voi arde. / De-aș fi un rg, / de-aș fi pămîntul întrupat în iarbă”. Fericirea de a exista se convertește deci într-o nostalgie a imposibilei metamorfoze, într-o tragică invocare a nesfîrșitului, într-o rugăciune a răminerii în ființă, regim stabil al existenței. Poeziile ar subcoba în monotone, în artificial obositor al propriilor lor elevații, de n-ar fulgera pe neașteptate peste peisajul lor uniform, „frumos” și nobil pînă la rutină, peste aceste locuri prea populate „cu Andersen, cu Gulliver”, presimțiri rele, un semnal și un fior tulburat al necunoscutului, senzația unei loviri de limite nocturne, o intuiție a marginilor vieții, care schimbă, ca sub atracția ciudată, surdă, a unui magnet, culoarea aerului: „Străbate-n arbori terma, / și cad frunzele și cade umbra / mea pe sufletul surd al pămîntului. / Lumea e sus, alungată, / sub porți care se zbat în-

Sîrșie în fiecare din noi, mîrturisită sau nu, dar greu de zdmncinat, încrederea, deajuns de rigidă, în caracterul absolut al emoției artistice: o carte într-adevăr bună trebuie să placă oricînd, indiferent de fluctuațiile vieții sufletiești.

Practic lucrurile nu prea se întîmplă așa, dar încrederea de care vorbeam se menține. Într-un moment de acută dezordine interioară, versurile lui Miron Chiropol, frumoase și calme, nobile în reculegere lor detașată, cad pe un teren refractar, izbîndu-dor să-l iriteze și mai mult. Ele nu par potrivite nici unei dispoziții de mijlocie tensiune, adaptată climatului zilnic, guvernată de atotputernicul bun simț. Liniștea cu care se obstinează poetul a trăi în lumea lui nu cam trezește suspiciuni. Ne alastează atunci bănuiala unei afectări în candoare și suavitate. Vin apoi ceasurile de relativă împacare cu noi înșine; de destindere, nu în sensul obișnuit și vulgar al cuvîntului; de consimțire și comunicare; de elevată resemnare; ori de fascinație senină în fața miracolului existenței.

Situate într-un regim de lectură adecvat, poeziile lui Chiropol conving și plac, așa putea spune, fără rezerve. Odată însă ce ai acceptat, neconștînt, să respiri în ambianța lor, vei constata că nu sînt deloc uniform idilice și medietății angelice, cum îți-au părut într-un moment de prea intensă, de excesivă și brutală realitate. Fără să ridice tonul, fără intenția de a te subjuca, de a te captiva, poetul își propune să-l urmeză, reprimîndu-și iritarea de o clipă, pornirea acințezătoare, instinctivul refuz al reculegerii. El nu are „argumente”, rămîne copilărește dezarmat la tentativa de a-i dovedi că universul său nu se ține în picioare, nu rezistă examenului critic. Dar acest univers există. Un suflet vital mai puternic îl poate, firește, devasta, dar în chip surprinzător el își revine și a

doua și este din nou, intact, la locul său. Cu o secretă, inaparentă, forță de regenerare, te obligă să ici act de prezența sa, fragilă și toșuși organică, legitimată, din interior, de-o rezistență și eternă, în noi, nostalgie, de o nevoie a reculegerii evlavioase, a cîntecului pur, a concentrării libere, nesilite, în noi înșine, în copilărie uncoi, sau în visare și conțemplație, într-un punct lăuntric din care ni se dezvăluie dimensiunea spiritualizată, poate esențială, a lucrurilor, receptată cu o privire umilă, răbdătoare. Și din care orgoliul de a înțelege, de a vedea și a pătrunde cu tot dinadinsul, a dispare, lăsînd loc împietririi extatice, fericirii aproape dureroase a comuniunii, a împărtășirii dintr-o taină și dintr-un miracol continuu. În așa măsură încît, paradoxal, pînă și senzația de a privi se stinge, topindu-se în deplina abandonare de sine: „Fără privire e trupul / undeva la aceste hotare / unde ard iubind soarele, / firul de iarbă etern plin de rouă. / Lipit de copac hohotesc / numele tău, oricui ar putea să asculte / de sub norii puternici. / Lipit de copac e primăvară / și eu voi fi mugurele unui lucru / abia înțeles” (Soarele).

Murmurul de o stranie muzicalitate liturgică, de o tonalitate înrudită cu a primilor psalmi inoțai în românește, acesta e modul rostirii foarte personale a poetului nostru, peste care sîrșie însă și ceva din ritualul păgîn al descîntecului spus cu inimă înțelă chiar dacă ușor afectată stîngăcie a simplității: „Umbre, străluciri / a atîtor patimi, / mîini așa subțiri / ca un ochi în lacrimi / Ca eter frumos, / ce dorinți adastă, / veșnic dureros / de cîntare castă. / Bratele-mi întind / către joc în toarte, / o, tu infinit / o, tu mai departe — / cuprînzînd ușor / și pîrînd la gură / tot ce e ulcior: cîmîncecături. / Umbre, străluciri / a atîtor patimi, / mîini așa subțiri / ca un ochi în

LIBERTATEA

Cind la cotorul arpiilor sale
acvila putrezește, cind godaci
de porc mistreș se taie-n săbii goale
și-aleargă gușind pe sub copaci;
cind se-nfioară preajma; și cind sună
In gura celor duși mărunți ort;
cind peste munți, într-un pătrar de lună,
sticlește chipul unui frate mort;
cind pruncii, descindându-i cărăbușii
de mai, dezgroapă-n bălării un os;
cind calbul cald, stropit în fața ușii,
pare-o icoană lacrimind pe jos;
cind - nevăzut de nimeni, dar de-ntr-o
sufletăre-nvăpăiat - un armăsar
gonește herghelia din pârloagă
și-n urma lui bureți enormi răsar;
cind fătul scoate pipăi surd în mumă;
cind aerul - rēnit de-un picl urit
de călăreți - e streang, care zugrumă,
de cinepă obia topită-n rit;
- atunci apar tu, Libertate, - zare
venind cu păsări orbe din exil;
tu - spațiu în continuu visare
sub gene mălăsoase de copil;
tu - care celor tineri în iubire,
cu aerul odată, le răpești
și despărțirea, ca să se respire
unul pe altul prin plămîni cerești;
tu - abur sfînt și aspru, ca fecioara
pe-al cărei pîr, ca pe o harfă-n vin,
scot cel mai grav acord de pe pămînt;
tu - umblet într-o vale a răcorii,
limbă ai posibilului, unde zei
așteaptă să le-ducă muritorii
Incredințarea că-au trăit ca ei;
tu - chip pe care-o ploaie grea, de sînge,
lî spală și-l restituie în vis,
și care-n liniile lui ne strînge
topindu-ne pe toți într-un suris!
O, soră a luminii, fii stăpîna
acestor plaiuri dulci, unde - meru
hrănită de părinții mei cu mîna -
ai răcolit cu plug de lemn jărîna
ce mințuie de-alean poporul meu!

Ștefan Aug. DOINAȘ

biruința primăverii

(Urmare din pagina 1)

cu un veac în urmă nu se taie; în gura celor duși mărunți ort; cind peste munți, într-un pătrar de lună, sticlește chipul unui frate mort; cind pruncii, descindându-i cărăbușii de mai, dezgroapă-n bălării un os; cind calbul cald, stropit în fața ușii, pare-o icoană lacrimind pe jos; cind - nevăzut de nimeni, dar de-ntr-o sufletăre-nvăpăiat - un armăsar gonește herghelia din pârloagă și-n urma lui bureți enormi răsar; cind fătul scoate pipăi surd în mumă; cind aerul - rēnit de-un picl urit de călăreți - e streang, care zugrumă, de cinepă obia topită-n rit; - atunci apar tu, Libertate, - zare venind cu păsări orbe din exil; tu - spațiu în continuu visare sub gene mălăsoase de copil; tu - care celor tineri în iubire, cu aerul odată, le răpești și despărțirea, ca să se respire unul pe altul prin plămîni cerești; tu - abur sfînt și aspru, ca fecioara pe-al cărei pîr, ca pe o harfă-n vin, scot cel mai grav acord de pe pămînt; tu - umblet într-o vale a răcorii, limbă ai posibilului, unde zei așteaptă să le-ducă muritorii Incredințarea că-au trăit ca ei; tu - chip pe care-o ploaie grea, de sînge, lî spală și-l restituie în vis, și care-n liniile lui ne strînge topindu-ne pe toți într-un suris!

noi? Cît de fecund e gestul nostru, profilat în viitor? Facem parte din generația fericită care poartă în palme, de fiecare 1 Mai nu numai laptele de lupă ale înalțărilor, dar laptele de glorie ale acestui timp rodnic, în-cărcat de daruri. Măsurăm în fiecare primăvară creșterea fătului, sporul de avuție și știință, efortul unanim de emancipare și de legitimitate în universal, cu măsuri rectitudinale de la an la an. Rectitudinăm măsurile după orizontul viitorului, iar dorința de a atinge viitorul și de a-l fi contemporani este suprema noastră revendicare. Gestul edil al prezentului se întinde departe cu un an sau cu o eră, această zi cînd revindicăm noastră către viitor de vine mai ardentă decît ori cînd, aceeași zi devine pentru mine o semnificativă raportare la trecut... Cît din nădejdea și investiția de vis a generațiilor precedente am împlinit pînă acum? Cît din puterea sacrificială celor care ne-au premers către această zi, am acoperit cu lapte, cu victorii care să ne răsplătească în egală măsură pe ei și pe

NICOLAE GRIGORESCU

VEGETA

PRIMĂVARA '67

după cinci ani

Ultima casă pipernicită, închi-puită din văiuți și împodobită cu un acoperiș de paie, ultima casă țărănească de lângă șosea, n-a fost dărîmată. Era sortită unui muzeu, un muzeu cu totul original. Cîndul țîșnise spontan în mintea oamenilor. Dacă această, singura rămasă ca mătură, posomorîta, hătută de ploaie și vînt, înhătrînită casa de țară se va dărîna, cum ne vom mai aduce aminte? Așadar, unii case din Păulești, dintr-o agrară de lângă șosea, i-a fost schimbată în ultima clipă soarta. Ca orice hătrîniță, ale cărei tavăreșe de-n-vîstă au apucat pe celea fără întărire, se pregătise și ea de plecare. De mult n-a mai locuit rîmeni, uitase cum răsuna o voce de copil, mînosul fumului în-cremenise în fibrele înegrite ale grînzilor putrede, gema de mult din toate încheieturile, nu mai vedea nimic prin gemurile înțesate de albeșta, obosită de moarte se resemnase. Fantomatică, hătrîniță, napile, la lumină, se încheieva hătută de neputință și snăina.

Tîncăpului și cămază s-au omît. Destinată a deveni o mătură a ceea ce a fost, căsuța în care s-au petrecut și măcinat vieți, în care poate s-au iubit, și s-au perindat copilării și s-au jeltit alte plecări fără întărire, s-a trezit dintr-o dată înconjurată de-o grijă pe care poate niciodată nu i-au arătat-o oamenii. Și prin ciudățenia pe care ti-n pot oferi unora cuvintele, hătrînița destinată a deveni etalon est se poate de exact al mizeriei, dintr-o dată s-a îmbogățit. Cu exponate. Au apărut unul după altul, elemente ale trecutului, uitate pînă și de ea. Pustiul care o devara se încheiase. Se reconstituia o epocă. Utiță, dintr-o dată, porțita a început să își aibă rost, și, după nu știu cîtă vreme, sub tavanul alflat au răsunat iarăși voci cristaline de copii.

Tare se vrea să știu că acel muzeu cu totul original își continuă, înconjurat de aceeași atenție, încă interesantă-i menire, hătrînița de țărani din Păulești micii case de țară, vestigiul al epocii depășite de satul nostru. Mai cu seamă, se vrea să știu aceasta în zilele cînd se împlinesc cinci ani de cînd telegramele expediate de pe întreg teritoriul patriei anunțau, în termeni sobri, încheierea unei etape istorice în opera de reconstruire și transformare a satului românesc, cooperativizarea agriculturii.

Mă gîndesc astfel cum ar izbuti un țaran de azi, locuitor al Păuleștii sau al Tîbucanilor, un țștan din Izbiceni sau Mirăslău, să respire într-o astfel de casă-muzeu, să se resemneze în tiparele ei, încercînd să trăieșe sentimentele încerate de vizitatorii originalului muzeu? Căci, așa cum stau lucrurile, el nu e chemat să îndeplinească o simplă sarcină de informare, ajutat de un ghid și texte explicative, nu e un simplu document etnografic. De pretutindeni, înlăbăta în peretii cîșcoviții, în cenușa vetei, în palele negre ale acoperișului povînit, în cheapsul ce ține usa din trei scînduri, din lutul de pe jos, lipit cu halegă, din asteroul dur din pînăși lăcuite de zăcuruz, din ceauș și meștergrînd, se revărsa irezistibilă emoția, emoția unică și profundă a amintirilor grele, repetate și, încă, neînvechite, iar pentru generația hătrînițelor deștină recente. Intelesul noțiunii de saltă cucerite

dintr-o dată una din imaginile ei plastice. Omul, intrat să se revadă trăind, nu mai poate accepta ritmul înhătrînit, el însuși fiind altul, coordonatele esențiale ale vieții lui, munca, orizontul său spiritual, însăși scara valorilor statomice în lumea satului de azi s-au modificat.

Print-o stranie asociație, în-ștînda unei astfel de case aflată în așteptarea ultimelor lovituri de timpoc, m-am gîndit la arhivele fostelor județe ale României și la formularele parcurse în cîteva rînduri. Există în asemenea arhive tabele cu numărul de gospodării care în acei ani n-aveau vite, care și plug, gospodării fără case sau seceri, fără topor, fără furcă, fără sape. Fără idilica greblă a țărăniței. Pare de ne-crezut, dar cei care erau, păseau, secerau și iar arau, păseau, secerau, țîpseau ceauș, înhătrîneau cîrau gimnii, așăpau și mîlgeau vite, cei care, pentru a deveni țărani, după o străveche rituală, mîncau o dublă de țîrîna o dată cu duminică de mămăligă rece, acolo pe cîmp, așterînd să se îndure de ei, la seceră sau la vreme mare, un moș cu harbă albă, n-aveau în hătrîna lor, prea adesea, unelte simple ale ocupației lor, ocupație a optzeci dintr-o sută de locuitori ai țării. Dacă inventarul se completa cu ajutorul unei nezații, nici în ceea ce privește omul nu se cerea multă bătaie de cap. Astfel am aflat că tinerii recerți, veniți de la țară, la rubrica profesione, erau fără. Ocupația lor milenară nu era, nu reprezenta o profesie, nu se înregăsea ca atare. Era o simplă ocupație, cu mici, foarte mici deosebiri: plugar, ciohan, și, într-un caz, amplotul notase pur și simplu „moș”.

Colindăm adesea prin sate, strălătem dezmorți lungi, pe asfaltul neted sau luncetînd pe drumeaguri de cîmpie sub zarea nesfîrșită. Ne reținîm astfel meren cu lumea cunoscută a țărîmului nostru, lumea aceea este cere înainte de toate, pentru a redoptea emoții cunoscute și dragi, participare nemijlocită și care nu poate veni decît din copilărie. Peisajul nu-ți oferă prilejul unor contraste salbatice, cu răzurății geologice, ca o plimbare în inima munților, nu-ți transformă subit în vizitator la țărîmul mării vegnic zălucumate. Emoția se cheamă din adîncuri, țesută printr-o apropiere îndelungată, înțelegătoare, discretă, fiind astfel infinit complexă.

Ștefan LUCA

(Continuare în pagina 7)

note de primăvară

periplu

Duceți-vă, dacă e posibil, în primăvara asta, eventual chiar în aceste zile de sărbătoare, la Baia-Mare. N-are să vă pară rău. „La Baia-Mare” - zice Lucian Blaga - Dumitrescu a imitat pe Gogolul. La Baia-Mare - exemplifică orocum Emil Isac: „Case mici, pietre curate, porți ovale, / În grădini, copii mulți și iarba de mătase verde, / Se plimbă noaptea cerbii în ozonata vale / Și-n apa de munte inima pietrelor se pierde”.

Natural, nu tot ce au văzut în Baia-Mare poezii cu decenii în urmă veți mai înțeli azi, în schimb orăzul vă va înfățișa priveliști pe care lor nu era încă în măsură să li le ofere. De la gară pînă în centru, de-o parte și de alta a unei străzi largi, s-au aliniat, parca ampara pentru a face vizitatorilor o primire agreabilă, clădirii noi, înalte și zvelte, care contrapunctează printr-o orchestrație polieră strălucul verde stîns al mușilor jugului. Nu mai vorbesc de construcțiile industriale care au prefăcut „Baia”, cum li zice țărani de pe acolo, în unul dintre principalele centre economice ale țării, nici de edificiile de cultură, nici de numeroasele chioșcuri de ziare și librării, mai curate pară și în tot cazul mai verșate decît cele din București. Ce mi-a reținut însă deosebit atenția în capătul țării lui Pîinea Viteazul, vizitată anul trecut, a fost faptul că, pe lângă toate schimbările aduse de timpul cel nou, orăzul mai amintește prin cîte ceva, și în primul rînd prin Turbul Ștefan, de burgul medieval care a fost odată, iar în actualu este o așezare liniștită, cu tot

freamătul de pe străzi, o așezare care prin întregul său peisaj te orientează către mușii din preajmă, mai curînd niste dealuri cu o arhitectură aparte, niste urîșe căpîte de fin prosopăt cast. Peisajul Băii Mari, și cel fărînt de om, și cel rămas de la începuturile lumii, te urcă fără ostentație spre cerul arcuit suau peste mușii cu vite de aur. Îți vine să crezi, privind împrejur, că în a-miază nopții cerbii mîi coboară și acum din Valen Negră și de la lacul Băii în „ozonata vale”, bu chiar că vînta hăit și celelalte duhuri orocitoare de comori ies din galerii și rin să dușese în restul par natural veghent de Monumentul ostășului român.

Așa că, nu ezitați a poroi, cînd se ivește ocazia, spre orăzul nordic. Un amănunt esențial: a recomandabil să călătoriți cu trenul. Nu pe tot parcursul, desigur. Puțreț lîna, dacă poroiți de la București, avional pînă la Cluj. Totul e ca, măcar o dată în viață, să călătoriți de la Dej sau de la Jibou pînă la Baia Mare cu trenul. De preferință cu personalul de dimineață. Urzîndu-vă, să zicem, la Jibou, indiferent în ce vagon, veți da peste grupuri de muncitori tineri, îmbrăcați pe jumătate țărănește, care domiciliază în diferite sate, unde își au rosturile, familiile, dar lucrează la Baia sau prin împrejurimi. Încă înainte de a-i identifica, le auzi glasurile. La sosește trenul într-o gară, urzînd roților, izbirea tamponelor, suierul și pufăitul locomotivei de-abia acoperă zădul de chintă revărsat pe ferestre. E salutul - primăvătaec - pe care îl aduc în orice anotimp satelor liniștite, simbolizate prin melancolica gară. Ală explozie de voci, cînd trenul pornește. Apoi totul se calmă. Flăcuii își reiau povestile, unii desfac trăsna și încep să ospăteze din tradiționala slănină. Trenul evoluează patriarhal printr-semănături, lovă în urmă sate proșarate de-o parte și de alta a Someșului: sate mai mari sau mai mici, cu casele crescute pară direct din pămînt, minuscule insule albe în largul unei mări verzi, înspaniață acum primăvara de ornamentația nupțială a pomilor. Pe care se desenează în vășărit dealurile stîncose de la Cozia, la nord se definesc fantomatic Gutâul. Gutâului. Într-o timp flăcuii și-au legat la loc trîștite, au astupat stecele, nu înainte de a mîi fi sorbit odată, lung, din dulul întărit al prunilor înmestriți în alb și roz, ca niste mirese. Acum e ceasul cîntecului. Trenul hăit scoate de prin bngaje un fluier și nunciă decît compartimentul se umple de privighetori. Altul reia o „horă” începută cine știa cînd și neisprăvită. De exemplu: „D-apoi cînd o fost la săpătina, / Mi-o făcut mîndra cu mîna, mîi. / Mi-o făcut cu mîna dreaptă, / Să mă duc, că ea n-asteaptă. / Mi-o făcut cu mîna stîngă, / Trecu-i gura ei de mîncă, mîi, mîi”.

Ai zice că improvizază. Pară să sorbi curent, pară să ar destăinui unui prieten apropiat. E și duioșe, jale aproape sfîșietoare, în „ghiers”, dar și un subțit umor, cel puțin în felul cum îl întonează cîntărețul acesta. El trăiește vizibil simțămînta adusa

Dumitru MICU

(Continuare în pagina 7)

NICOLAE GRIGORESCU

SPIONUȘ

LETAY LAJOS

Mă-ntorc în gînd

Dulce-aromă toamnei de demult
Iar o simt în suflet cum se lasă
Și-n spre pragul școlii iar în gînd
Mă întorc, cu inima duioasă.

Cîtă vreme s-o fi scurs de cînd
Prunc sfios abia-ngînam cuvinte!
Ziduri vechi în preajma mea tresar
Și de mine-și mai aduc aminte!

Pe obraz o mie de-amintiri
Galeșe revin și mă sîrute
Anii mei de soare-mpodobiti
Cum de-ați omurgit alit de iute?

Dar necozul mi-l îndepărtez
Talu-mi pare plin de frumusețe
Cînd în calea mea prieteni ies
Pîlcuri-pîlcuri și îmi dau binețe -

Dulce întinare de demult
Cu mireșme-n suflet mi se lasă
Și-n spre pragul părăsit din nou
Mă întorc cu inima duioasă.

Amintire în zori

În urma unui glas știut și sfînt
Ce-mi legăna-n pruncie fericea,
Sunîndu-și clopotele de argint
Azi mă trezește iarăși amintirea.

Își freacă geamul ochii somnorosi
De parc-ar vrea prin aburita sticlă
Să vadă-n uliți, zorii luminoși
Mîinînd spre căjiști vacile de piclă.

De tîhnă bună parte am avut,
Se zbate-acum printre găteje flama,
Noi niciodată slugă n-am tinut,
Cu noaptea-n cap ero-n picioare mama.

Icoana ei, cu blîndețe-i priviri,
Trecutului fereastră mi-o deschide -
Și soare se revărsa pe-amintiri
Ca laptele-n inversîntate blîde.

Cînd îți vorbesc

Cînd îți vorbesc și inima ti-e grea,
Ca un balsam să-ți fie vorba mea.

Să te învîluie ca o maramă moale,
De orice rău să te ferească-n cale.

Să-ți fie-nseninării începutul,
Să-ți netezească perna și-așternutul.

Iar dacă ești bolnavă, lingă lîne
La căpătîi să stea și să te odine.

Cînd placi departe, să te însoțească
De bezna orbeii nopți să te păzească

Să-ți fie întîmcare și popasu
De-o fi să-ți ostenească-n viață pasul.

Și leac și adăpost de vreme rea
Să-ți fie întotdeauna vorba mea!

În românește de Victor TULBURE

**MATEI
GAVRILA**

UN COPIL LOVEȘTE CERUL

Invocație

Să nu te năruie noaptea, aripa umbrei tale
mă apără de moarte ca un zid.
De nu m-ar strânge cerul cu cercuri ireale,
eu m-aș împărși în infinit.
Să nu te sculări, noaptea mea de pe lumină,
umbra gândirii mele să mă lași
sub ochii zinei din grădina
să mă orbească, uriași,
câci, s-ar putea, oglinda lor
să îmi aprindă, rană, corpul-ntr'eg
și m-ar dura îngrozitor
să n-am puțină umbră cu care să mă leg.

Ochiul

Mi-e ochiul întuneric mult în trup
sporit cu toate formele-n afară.
Dacă-ș putea din carne să mi-l rup,
m-aș reflecta-ntr-o sferă, întreg, pe din afară.
Dacă-ș putea eu cerul să-l am într-o rețină,
cerul albastru-ntr-o rețină neagră,
memoria pământului nu mi-ar mai fi străină,
nici vîrste universului întregă.
Dacă-ș putea această distanță-n cer din mine
s-o concentrez într-o privire eu,

dacă-ș putea privi cu cerul în întunecime,
cum m-aș apropia de Dumnezeu.
E ochiul meu o crustă, ce naște, ea, lumina,
lumina-i o vedere ce m-a-mpăienjenit
și, oare, eu văd cerul, ori cerul mi-e rețina
cu care mă privesc din infinit?
Dacă-ș vedeau cu stelele încoace,
dar eu sînt orb în mine și văd numai prin ochi.
De ce acești doi ochi nu mi se pot desface
și numai ei sînt singurii mei ochi?
Și cum pot eu, c-o-nchidere de pleoape
să sfărâm tot pământul, tot cerul, să le năruie.
Dacă-ș purta eu cerul în ochii mei, aproape,
aș desluși prin veacuri destinul fiecărui.
Dar umbra mea-i compactă, un must de întunec
ce-abia sub ochi e mai întunecos.
Dacă-ș putea din mine să-l desferec,
cum or mai gîlgi pe lume-n jos.
Iar între cer și mine distanța-i nesfîrșită,
câci ceru-i ochiul lumii, toți ochii la un loc
și numai ființa mea-nmăluită
se poate bucura de-un astfel de noroc.

De-atîta naștere

De-atîta naștere de pe tărîmul celălalt
s-a dus un strat masiv de prund
în liniștea din care m-am iscat
o stea căzu pină la fund.
Și locul rămas gol îl port
ca pe un con de lipso-n lume,
deasupra propriului cor,
horn petrecut să nu afume.
Dar simt cum crește funu-n cer
lărgindu-i scara repetată.
Prăful aprins de nicăieri
o ploaie singură-mi arată.
Vine spre mine rolacul
să-mi toarne zgură pe făptură
în spatele-orientării rîmîne gol
de umbra zborului peste măsură.

Un copil lovește cerul

Cerul o pinză mare tesută de gândire
pe care dacă-ș încerca la capăt, s-o destram
s-ar pierde-n gol întreaga omînire.
Sicriete văzduhului cad în nisip,
infime piramide mai îndepărtate

dacăl cele din fruntea miticului Egipt,
strămoșul celui din Antichitate.
Toți zeii, în cohorte, năvălesc nebuni
din pricina celui zeu mai mare,
zeul primordial, el, eul acestei lumi,
care cîntărea în fiecare.
Un singur zeu domină întregul univers
și creierul zeului bate și-n mine.
Îi simt în piept suflarea și ochii îmi reiesc
mari colonii aprinse, de albine.
O zi zboară prin trupul zeului și se scufundă
ca fulgerul în teaca unui nor.
Pupila zeului rotundă
e-ntr-o lume din interior.
Și, noaptea, pe sub clipătul de geant,
cînd el transmite-nde programul nostru ștrîm,
amblu prin ochiul zeului, de bou fără prihană,
să mă privesc în el, răsfrînt.
Dar trupul zeului atîrnă în afară,
doamne, cum mai afîrnă imensul dobitoc,
ca o mașinărie legată printr-o bară
de bila vleitocășă-a unui ochi.
Văd brațul zeului cum se afundă
să prindă corpul meu de nimeni-a știut.
Mă zbengui prin pupila lui rotundă
cu-ntr-o lume, în necunoscut.
Eu sînt o lume-ntr-oagă și sînt un fiu de zeu,
câci sînt pupila zeului absolut.
Aș nimeri direct în Empireu,
dacă s-ar sparge ochiul acestui orb mamut.
Dar nu știu unde-i coapsa zeului și unde
înima materiei se-ascunde.
Însă lovesc pupila zeului c-o nuia
pină se-ndoaie trupul și dispore
acolo unde doar ecoul eului mi se reia,
la ultima pămîntului reîncarnare.
Eu cresc în ochiul zeului, de cer, ca un bostan,
îi tot consum lichidul galben din pupilă.
Mi-au dispărut în aripi toți zeii neam de neam
și însuși zeul, totă, a adormit pe-argilă,
zeul primordial, el, eul acestei lumi
s-a sinucis în mine prin cuvînt.
Pe pinza cerului doar plîng nebuni
deasupra celui mai imens mormînt.

Cîntecul

Ard după prima dragoste curat,
cu oasele albastre de dor și de ruină,
copilul pur, prin cer, însingurat
răpus de fericire și fără nici-o vină.

Șira spinării, fluier de aur voluptos,
îmi picură la nesfîrșit miera iubirii.
Ca să nu cad din leagănul ei jos,
m-am înclîcit în pîrlul moale-al firii.
Spălat de orice patimă să mor
în mreaja somnului, din sîrulat
să-mi nască sufletul fecior,
fecioara-mbelsămată de păcat.

Fundătura

Trupul meu e numai o părere.
În prelungirea trupului meu cînt,
Mă doare rău cămășa și îmi cere
direct pe suflet s-o-nveșmînt.
Trec pe deasupra farmecului meu
cu carnea zăvorâtă, trist, sub cheie.
Între ce-am fost și ceea ce mă vreau
sînt cale-o singură femeie.
Între ce-am fost și ceea ce voi fi
se plimbă seara șarpele prin mine
și sufăr groaznic cum m-aș împărși,
să pot, măcar în cîteva destine.
Dar mă atrage un magnet de frunte
și mă aștept în propriul meu corn
cum cerbul hătîuit pe virf de munte,
să nu mai știu pe care potecă mă înțorn.

Numele

Eram copilul zărilor barbare.
Am fost și cel mai înrăd dumezeu.
Înmărmureau o mie de izvoare
numai la zvonul sufletului meu.
Am fost urechea cerului răsfrînt
pe-o herghelie tînră de timpene
și mielul primăvara dansînd peste marmînt
cu lujere de aur dolofane.
Știrneam din ouă puii și riul din nuia,
îmbălsămam miresele din roi.
Soarele se-mbătase-ntr-o zi din urma mea
și-a lunecat cu luna s-o aibă în noroi.
S-a tulburat pămîntul pingărit
cu cea mai oarbă poftă atavică din lume
cînd mi-am dat seama că m-am zămislit
și sînt închis în propria minune.

Uitare

Uitarea lumii, doamne, cum mă roade,
tot ce-uo lăsat părinții dincolo de ei.
Am moștenit numai lențile orbe
și mult prea multe busturi de idoli și de zei.
Bijuterii lunare domină pe firmament
își varsă bucură surd pe cîle-o clară zare.
Cerul-i șoseava-ngustă de ciment
seara cînd ies meteorii la plimbare.
Crenelurile nopții astupate
de-atîta vreme, negrul izvorului prăpăd.
N-a rupt, zăgazul, nici o boltă de cetate
în partea ceaialtă a cerului să vad.

Partea de apus

În partea de apus o inimă am o-ndoiolă.
În dreapta mea e liber Dumnezeu.
Din sus de mine vîntul bate cu putere
și stelele de toamnă se sparg în capul meu.
Alit de greu mi-e noaptea să umblu prin padure,
că mă apucă groaza să nu fi răcîcit.
Orasul e departe, dar trebuie s-ajung
la-normintarea tatălui, negreșit.
Și, iarna, urlă lupii în marginea naturii,
oglinzile-n zăpadă se răscoală
și simt cum trec de ultimul hotar
și feasta universului e goală.
Oasele mele-s un proces prea lent,
mi le-aș tăia c-o navă din piept, să mă rezum.
Parcă e-n mine-un repetent
prin care nu știu cine calcă-n lume.
Iar stelele din suflet mi s-au îmbolnăvit.
Materia din mine-i bolnavă de distanțe,
ca gîndul meu de infinit
și de o uș-nchisă cu mult prea multe clanțe.
Că forma-mi este nedesăvîrșită,
materia-i de vină, numai ea,
că oasele străbunilor înmormîntați în mine se imită
pe firul galben înadnat cu-o stea
și c-am s-ating, sub adierea ei,
granița nesfîrșitului celest.
La capătul celei mai lungi idei,
mi-afîrnă trupul-n rest.

Valea Bistriței

1.

Acolo în muntii Rodnei, milioanele de
plăieși în dolmene de corolifă fosnesc
grav, solemn, priveghindu-i nașterea. Luna
trece peste virfuri însemnînd, prin ier-
burile grele de rouă, poteci cerbilor. Vî-
turile bînt spre izvoare, aducînd — prin-
os al șehelbelor și paștilor — mireme tari
de ameur și calapdr. Bistrița se naște
arolo în muntii Rodnei de mii de ani
și ea continuă să se nască alte mii de
ani, ca o zeitate a înălțimilor pure și a
largurilor străbătute doar de vînturi, de
tăcere și de mireme. Apele sîngene din
piatră aruncînd Toancele; rostogolesc
stelele de deasupra pe prunduri ca să
înfrumusețeze păstrăful și lostrita; aorb
luna ca să-și pardosească albia cu aur:
vor trece plutele peste aurul acesta și-l
vor bea cerbii, simțind cum singele se
devine, dintr-o dată, fosforescent. Odată

lucește o singură culoare: albastrul. Și
cerul e albastru, și apele Bistriței. Un
albastru lucitor și tremurînd. Poate de
aceea Doca e mereu sus, pe muchia baraj-
ului, profilată ca un flutur de batistă în
albastru.

Doca nu e prea de mult aici, la barajul
de la Birjova. În schimb, ea e cel
dintîm căruia i se supune Bistrița. Barajul
de la Birjova, de la picioarele pasului
Pristop, e cel dintîm săgax care oprește
apele limpede ale rîului, într-o adîncitură
largă parod pardosită cu azur. După o zi
de popas aici, apele devin și ele albastre.
Dacă te măsoară din priviri. Privirile ei
sînt parod vînturilor moleculare care se
strivesc unele pe altele. Și-atunci ea,
Doca, fluturul de batistă de pe culmea
lraajului, deschide o porțiuă de apă.
Țișnește un suvoi răbatoe, de echilibru
Apele de dincolo, din susul barajului, se

de DRAGOȘ VICOL

încărcători, de funiculariști, de soferi, de
manipulanți, de plutasi, de dragomani,
de cămăni, de funcționari și tehni-
cieni, a căror principală preocupare este
lennul. Lennul este rațiunea lor de a fi,
lennul este idealul lor; lennul este obiectul
lor cotidian de discuție; lennul este
unitatea lor de măsură; lennul este
poezia lor. Sînt îndrăgostiți de el, de
spațiile pe care al le acoperă și, chiar
dacă vorbesc de mîrajul oraselor, n-ar
părăsi pentru nimic în lume valea Bistri-
ței. Unii vin aici de departe, din Oas sau
din Botoșani pentru un sezon doar, dar
peste cîteva luni sînt aduși și familiile și
tot fag rosturile aici. Și meseriași, care
de vechi și de noi, ralupează și să-și
petuiesc din tată în fiu. Mediul natural

lor, a bucuriei lor, a împlinirii lor în
viață...
De ce spectacol minunat îți oferă
frumusețile acestea privite de pe o plută
ce luncă la vale, spre Iacobeni! Rîul te
oglindește pe ele, iar ele oglindeșc rîul
în toate nuanțele lui dintre furtună și
senin.

4.

...Străbat poieni de bună și de tăceri
adînci,
ca-n vechi descălcăturii, cu luna
pe pafale,
sub albia hîrîndă a Bistriței, sub etnacl,
să-nțemeiasc vooedate de metale.
Am arcuit de pikhamer și-ostiri de
sulfiaz,
viseș domnișe suple de fier și de aramă;
pădurea de deasupra, cu brașii rîmboși,
spre peste tot prin rădăcini mă cheamă.
Și-alerz prin sisturi zile și nopți, alog
meru,
În subterană lungă și aspră vîntătoare,
și-njuns în necuprînsă păduri de minere
hîrînii arbori îi retez cu soare...
Și despresor din neguri domnișele din
veac
de vancuri prefăcute în piatră și-n metale,
și-urci, din somn trezite, de moarte le
deșbrar,
și-n Bistrița le pun să întra goale!

5.

A coborît din muntii Rodnei și a îm-
plîntat bătaura barajului de la Birjova.
Pe urmă a năvălit să ridice plutele în
apînare. A chemat pe drum în ajutor
pratelele Bîla și Vulcanescu și a poposit
la Șesuri. A plecat și de la Șesuri cu
plute mai multe spre Valea Sînei. I au
venit în ajutor Lala și Tîbăul, Dinco și
Valea Sînei. S-au contopit cu ea nu
rotunjit mușchii valurilor fîindcă la la-
cobeni avea să spele muntii de minere.
la Vatra Dornei să accozese mii de metri
culi de lemn, la cele două fabrici de
chereseta, la Zugreni și la Crucea să se
adîncească pentru traul liniștit al Intri-
șelor, la Toance să salte peste stînci și
genuni și, tot drumul, să culeagă stela,
milionii de stela, cu care să intre în
rîul propriu șala mării de la Birjova. Aici,
pe kilometri pătrați de apă lîină și al-
bastră, resemîndu-se de urîșul piept de
beton, chemînd în oglinzile ei picul
cărunt al Ceahlăului, Bistrița începe să
toarcă firul de aur, înadînt cu stelele
Hidrocentralei. Și firul trece prin inima
Patosanului, se țese în labirintul Șesurilor
și, deodată, țîșnește — fulger continuu —
deasupra Moldovei întregi. Cerbii ies în
culmi la ceasul acesta, să se lase lungi-
niș de lumină. Ceahlăul își pune luna
pe-o ureche și ascultă viațelul mașinilor de
la Săvinești, de la Roznov, de la Bacău, de
la Iasi, de la Roman, de la Brlad, de la
Suceava, de la Piatra Neamț. Despovărate
de aur și de stela, apele coboară mai
departe, pe albia de beton, de dea
strălucire salbelor de din vale de Bica.
Au înțătat să iste lumina și lumina a
devenit rațiunea lor de a fi. Lumina și
frumusețea...

6.

...Sau lumina este frumusețea lor. Culo-
rilor cu care coboară de la izvoare li
se adaugă dimensiunile și formele. La
Săvinești turle și retorte și frumusețe
fără seamă topită în ghemul urșilor de
reion-rolan. E o frumusețe luminoasă, cal-
mă și sigură, împlinindu-se din aer și din
apă ca-n niște incredibile vîrjitorii.
Bistrița trece prin retorte și agregate cu
lumina ei, cu puterea ei, cu albul și pă-
mîntul ei, aminînd mereu albia ei de aur,
pășările care-și moaie aripile în oglinzile
ei, vaparele care o brăzdează la Bicaș,
pikhameralele care sfredeliesc drumuri
spre comori.
Și pe urmă lumina și frumusețea urcă
pe vînticică la Piatra Neamț, la Bacău.
Urca prin inimile entuziasților și prin
gîndurile lor și, acolo, la sfîrșitul fiecărui
bloc, la capătul fiecărui bulevard, în vînt
ultimei note de pe partitură, în fra-
mentul ultimei pagini de manuscris, înflo-
reste.
Și, firește, cu fiecare asemenea înflo-
rire, Bistrița se naște încă o dată, de
sute de ori, de mii de ori, mereu con-
temporană cu noi, mereu izvorînd și din
noi, mereu purtînd pe plutele ei, în fru-
musețea ei, în lumina ei, viațelul noastre
uimitor de îndrăzneț și uimitor de plina
de poezie.

N. GRIGORESCU — CONVOI DE CARE

Casa unde a fost
lud pământ.
Cămon.

NICOLAE GRIGORESCU

IMAGINE DIN BULGARIA

N. GRIGORESCU SEDIUL COMANDAMENTULUI ROMAN

adăpost, cerbii încep a alerga spre culmi,
loncălînd și adîlmecînd, în amurguri,
liniile de înaltă tensiune.
Milioane de plăieși îmbrăcați în dolme-
ne de corolifă, priveghind solemn, acolo
în muntii Rodnei, nașterea Bistriței. Ursi-
tonare subțiri, ca ferigile, sau cu piclele
de argint ale dimineții, îi vestesc urșiul,
uit de neobișnuit, încl. uimii, plăieșii
de corolifă se dau la o parte făcîndu-
i loc să treacă. Alai fluid și vucior. Bistrița
iese din cetatea muntilor Rodnei și coboară
spre marile bogății ale Bucovinei și ale
Moldovei, să le descopere și să le înno-
bileze, să le poarte pe umeri ei de valuri,
să le transforme, să le oglindească în toată
splendoarea lor.
De la izvoare pină la revărsare, apele
ei muncesc cu o îndrăjire herculeană, ală-
turi de oamenii trăitori pe toată valea
albiei auri.
2.
Doca e o femeie subțire, mlădînoasă și
răcîntă. Nu-i auzi nici pașii, nici foșnetul
tochii. Parcă nu-i vezi nici culoarea
ochilor. Și asta pentru că în jurul ei stră-

înseamnă. Doca sîmbeste fugar. Pe
urme vine un ceas eînd Doca manevrează
scripștii porții principale. E un ceas în
zori, un ceas rece și vînt înclă de ce-
turi. De din vale pe schele, plutele stau
pregătite de drum. Arborii au coborît de
pe coastă, albi deștraceni de coajă și as-
teapă să paronească spre combinatul din
Vatra Dornei. Doca ridică poarta. Și în-
cepe un vucio năpraznic, un vucio ca de
apnealips și apele năpraznic, ca o
turmă urîșă de birali albaștri înfome-
tați, spre o pășune mult vîntată.
3.
Aici la barajul Docii, începe țara len-
nului de pe Bistrița sau țara auralului
verde. De-nici, din toate zările, de pe
toate pîrțile și din toate depărtările,
lennul este adus la malurile apei și legat
în plute sau încrețat în autoremorci. La
Șesuri, unde se află al doilea baraj de pe
Bistrița, la Valea Sînei, unde se află cel
de al treilea, se adună muntii și vîile
coborite cu funicularole, cu tractorole, cu
autoremorci și chiar cu boii, ca să călă-
torescă spre cele patru puncte cardinale.
Zările acestea adăpostesc un univers apar-
te, o lume cu totul și cu totul aparte, de
răitorii, de motoristi, de fasonatori, de

Prin urmare așa, și-am spus, n-ai uitat pe tatăl lui bunici, pe Toader Airine Ignat l-au omorât. S-a descoperit mai târziu și cine. Celălalt bătrîn, Tânase de la Trăstiana, a trăit mult, a urcat suta și-a fost decorat în Bulgaria. S-a bătut cu turcii, povestea mama. Să-ți spun, că-n toate războaiele a fost cîte unul de-ai noștri și ceilalți au plîns în urmă. Numai după cel bătrîn de la Trăstiana n-a plîns nimeni c-a rămas cu zile și s-a-nors. Zicea mama că spunea el cum a ajuns pînă aproape de Sofia. Era infanterist, la 29 Dorohoi. Tata, mai încoace, a fost călăraș cu schimbu. Șapte ani a făcut armata. Mergea cu calu de-acasă. Mergea, venea, îl chema iar. El trebuia să aibă în permanență calul potcovit și șeaua pusă. Cînd îl chema, la plug unde era, în pădure, la lemne, lăsa tot, își pregătea schimburile, încalecă și se ducea. Cu hainele lui de-acasă se ducea, de asta se și spunea „călărași cu schimbu”. Și zicea mama că spunea tata bătrîn, cînd l-a dus, zicea, l-a dus pe la Turnu Măgurele. Cînd s-a-nors, a venit pe la Zimnicea, pe unde o fi, pe Dunăre, pe unde, tu poate știi, c-ai umblat. Și pe el l-a luat un maior din Dorohoi ordonanță la cal. O spurcăciune, zicea că era o spurcăciune de om. Mai mare spurcăciune de om, zicea tata bătrîn, n-a înfînt în viața lui. Trăescu îl zicea. S-acolo la Turnu Măgurele zicea că i-a strîns pe toți, căi cum stătea, spătos, mustacios și lung de doi metri, s-a înălțat în sa și le-a zis:

„Ori batem liftele păgîne ori înapoi nu ne mai întorcem!”

A scos sabia și s-a repezit primul pe pod, tropînd cu calul. Gloata, din urmă, zicea, pe jos, grămadă, după el și dincolo, cît au mers ei, zicea că erau mulți români de-acolo, sau bulgari care rudeau românește, că treceau Dunărea dincoace și vindeau zarzavaf. Zicea mama că povestea bunici cum i-au strîns într-o pădure și l-a așezat pe toți cu cal sub munte, ce munte o fi fost acolo. Tu știi? Așa-i că nu-l știi nici tu? Un munte... Și-ntr-o noapte risipește un turc, unde stătea el pîit în crestele muntelui, risipește un pietroi și cîii s-au speriat. Piatra duruia la vale... A speriat cîii. Bunici zicea că pînă a prins el calul maiorului, maioru s-a mișcat. Se mișca repede. Că de ce n-a păzit calul? De ce l-a lăsat să se sperie?

„Măi, asta-l mama mea. Cu cine mă duce eu în lupț?”

L-a luat la palme, voinic cum era, și-am spus că bunici era mititel...

De-atuncea avea și dinții din față lipsă și zicea că-l omora, dacă nu intervenea un sublocotenent Străchinescu, de la Mileanca tatăl lui Gică, vărul-tu. Socoate ce fel de neam am devenit pe urmă dacă moșu-tu Guță a stat în gazdă la Străchinesți și-a luat-o pe mătușă-ta Adela? Inseamnă că ne-am încuscrit, da atunci nu eram nici un fel de neamuri și el a intervenit, spunea mama, c-ar fi spus tata bătrîn și pe urmă chiar și Străchinescu a povestit cînd a ieșit căpitan din războiul cu turcii. L-a bătut pe turci la Plevna, a luat o reuță și l-a avansat căpitan. Era și el un bărbat voinic, frumos, cu mustați. Gică îi seamănă puțin, numai că-i slab, contabil și nu poartă mustați. Nici nu mai au oamenii de-acuma, alura pe care-o aveau bărbaiți de-atunci. Atunci omul era bărbat. Omul și calul făceau tot una.

„Și-a zis așa:

„Nu-l bateți, că nu-l el vinovat!”

„Maiorescu l-a ascultat. S-a potolit.

Il cheamă a doua zi dimineața cu calul. Zice:

„Na-ți nota asta, du-te la magazie, ia un frîu și pune-l pe cal!”

Se duce tata bătrîn și-duce frîul și calul. Calul cu frîul pe el.

„Bun — zice maiorul. Hai eu mine!”

Se duce cu dînsul. Maiorul călare. Tata bătrîn pe jos.

Ajung într-un cîmp. Acolo, maiorul descalcă. Descalcă și ceilalți ofițeri. Descalcă și Străchinescu de la Mileanca. Cel bătrîn rămîne cu cîii. Șuera vîntul acuma prin gura lui. Dinții din față nu-l mai avea. Vorbea ofițerii ce au de vorbit în limba lor, se-ntorcea maiorul și cel bătrîn îi ține scara, să încalece.

„Măi Tânase, zice de-a sălărea lui maiorul. Trap la batalion și spune e-am dat ordin, toată lumea să-și pregătească echipamentul, munții, să se curețe și spele pe picioare. Mîini primim botozu turcului!”

„Cel bătrîn zice e-a-ngălbenit.

„Întil de toate adă-mi un șip de rom — mai zise maiorul și dă plîntea la sal și-l lasă pe cel bătrîn, galben, aeol.

„Un șip de rom — zice e-a și-ar fi spus bătrînul, e-o povestit după acela de-a fir a păr, cînd a venit acasă.

„Un șip de rom — zice e-a și zicea și se duce unde l-a trimis și face roat de rom. Ia sticla subțioară, se pitește printr-un pîru și lese într-un lan de secară. Da-ai era o sete! L-a apucat o sete de moarte. Și-o căldură, și-o-năbușeală afară! Totul praf alb, parcă sufla cu cretă. Abia mai gîfîia. Se țira cu urgia înduluit în spate, curgeau gîrlă sudorile pe el și el cu sticla de rom subțioară. Se-ntîlnește într-un loc, cum mergea prin secară, se-ntîlnește cu doi soldați cu gălețile de apă.

„Măi, oameni buni, lăsați-mă să-mi astîmboar setea că mor, zice.

„Ți-am da noi, zice unul, da s-o spălat cîii și nu-i bun.

„Ce cai? Ce spălat? Dă-mi așa, să te țină dumnezeu în viață și la cincisprezece bani!”

„De, măi frate, dacă chiar vrei, na — zice acela și-i întinde găleata.

I-a ținut-o sprîjinită de genunchi și cel bătrîn s-a aplecat și-a bătut. A tras un gît, da băloasă apa. S-a-ngrășat. S-a ținut bine și-a mai tras un gît că se gîndea că n-o să mai găsească. Duhnea nu alta. Putea zice a rugînă și a sudoare de cal de te dădea jos de pe picioare. Se ținea de nas și bea, ca să nu meargă mai departe și să moară de sete. Și cum a bătut el așa, merge ce merge cu sticla de rom subțioară și cade în secară. Se prăbușește și-acolo rămîne mort. Nu se mai poate ridica. Vin brancardierii, un Boghiță din Virfu Cîmpului, că Brantahon din set de la noi zicea că l-a cules și pe el tot Boghiță și cu altu tot de fe la noi, nu știu cum spunea mama că-l zice și cînd a dat de el:

„Măi Tânase, zice Boghiță, tu ești om voinic. Păcat să mori. Te-asteptă femeia acasă. Ia-n pune-te tu pe targă să te ducem. Executarea!”

El ce să se execute? L-a apucat vîrsatul. Il pun ei și-l duc într-o luncă. Viermuială ce era acolo, nu se știa nici în cer nici în pămînt. Desbrăcați, goi, întinși la soare, tepeni, chiroși, unii se țineau de copaci și vîrsau, alții se țirau pe burtă, se răsuceau, se zvîrcoleau, țipau, strigau, după ajutor, întinși pe țărî, horcătau... L-a apucat groaza pe tata bătrîn, și nimeni, nici un doctor, nu-l întreba nimic. Abia spre seară a venit un maior.

„Ce regiment sînteți, băieți — zice.

Tata bătrîn:

„De la 29 — zice.

„Bravo, moșule — zice maiorul și povestea mama cum spunea cel bătrîn că numai ochii i se vedeau. Era îmbrăcat totul în alb, cu pelerină, cu o mască pe față de pînză, cu mînuși albe. Numai ochii i se vedeau și era minios. Bravo, moșule.

zice, poți fi decorat — și-a strigat la brancardieri să-l dea deoparte. „V-a trimis țara aici să-i bateți pe turci — striga și-i alegea pe unii de-o parte, pe alții îi lăsa pe loc. Cel bătrîn cu sticla de rom la el. Se gîndea că tot răzbește, s-alege într-un fel și ajunge la maiorul lui și-i dea romul.

Vin două harabale mari cu cite patru bivoli la haraba.

Incep să-l încare.

Ajung și la tata bătrîn.

„Moșule, ce ai acolo — zice unul.

„Ceai de romaniță, zice cel bătrîn.

Hot. Se temea dacă spune că-i rom, să nu l-l fa. I-l luau. Într-o situație ca aceea cine nu se lăcomea la o gură de rom.

Vin două harabale mari cu cite patru bivoli la haraba.

Incep să-l încare.

Ajung și la tata bătrîn.

„Moșule, ce ai acolo — zice unul.

„Ceai de romaniță, zice cel bătrîn.

Hot. Se temea dacă spune că-i rom, să nu l-l fa. I-l luau. Într-o situație ca aceea cine nu se lăcomea la o gură de rom.

Vin două harabale mari cu cite patru bivoli la haraba.

Incep să-l încare.

Ajung și la tata bătrîn.

„Moșule, ce ai acolo — zice unul.

„Ceai de romaniță, zice cel bătrîn.

Hot. Se temea dacă spune că-i rom, să nu l-l fa. I-l luau. Într-o situație ca aceea cine nu se lăcomea la o gură de rom.

Vin două harabale mari cu cite patru bivoli la haraba.

Incep să-l încare.

Ajung și la tata bătrîn.

„Moșule, ce ai acolo — zice unul.

„Ceai de romaniță, zice cel bătrîn.

Hot. Se temea dacă spune că-i rom, să nu l-l fa. I-l luau. Într-o situație ca aceea cine nu se lăcomea la o gură de rom.

Nu s-a mai uitat la sticlă, nu l-a mai luat sticla, a scăpat tata bătrîn cu sticla de rom. Zicea că stringea subțioară. A băgat-o-n sin, sub cămașă și-o stringea gîndindu-se cum îl înjură maiorul lui pe unde o fi fost, că nu vine și poate numai cu sticla de rom să-l îmbruce. Il muncea gîndul c-o să-l supere, pe unde-o fi, poate-i în bătălie și are nevoie de el, poate-i rănit, pîlit de sabia turcului pe unde va și el nu se poate țiri pînă acolo să-l ducă la fermelle sau măcar să-i dea o gură de rom, să-l întărească. Il munceau gîndurile, zicea, da de mîncat nu se putea mișca, parcă era bătut în cuie. Și se gîndea că maiorul nici n-o să-l creadă. O să spună că se prefăca își zicea și înimă-l bătea tare, ametea, îl troceau rînduri, rînduri de ametea și pe urmă cînd își mai veni în putere și se uită bine, îl apucă groaza. Dacă ar fi văzut turcii cu itaganele în fața lui dînd năvală să-l căsăpească și nu l-ar fi apucat o groază mai mare. Ce-a văzut? A văzut cum lucrează, ce fac brancardierii, că-n mijloc, în haraba pun mortii clăie peste grămadă și pe ei, pe cei vii, îi înșiră pe margini. „Măi, zice, măcar ce-o fi, am scăpat cu sticla. I-am înșelut pe aiștea”. Și se termină de înșelut, un soldat s-asează deasupra și hai. Bivoli nu merg. Nu se umesea din loc. A trebuit maiorul îmbrăcat în alb să caute și să aducă doi bulgari. A pus unul mina pe funie și-a zis, în mînt și astăzi cum spunea mama „ghebura” a zis, nici măcar n-a strigat și bivoli au urînt harabaua. „Măi, zice, ce mă fac, zice mama că-i povestea tata bătrîn, aiștia mă duce către Dunăre cu sticla de rom și maiorul meu rămîne în urmă. Se bate cu turcu, fierbe acum și m-asteptă și plesnește că n-are rom”. Vîrsăturile îl apucă și-l lăsu și se ușura peste loitre. Se ținea cu mîinile de loitre și vîrșa în pulberea drumului, peste drum. Negru i se făcea în fața ochilor și nu se mai gîndea la nimic. Și l-a dus, l-a dus așa pînă-ntr-un satîșor aproape de Dunăre. Nu se vedea Dunărea da cel bătrîn știa că-s aproape de Dunăre sau poate erau aproape de mînt, nu mai știa bine, s-auzeau tunurile. Bătrînul stringea sticla subțioară și parcă-l mai liniștește o lecău. Auzea tunurile aproape și vedea armatele mărșăluind. În sfîrșit îl dă jos și el, cum zăceau grămadă acolo, morți și vii laolaltă, acoperiți cu fol de cort, se fîrîie pe coate și pe genunchi cu sticla subțioară, ajunge la prima movilă și dă foaia de cort într-o parte. Parcă l-a plesnit cu ceva peste față, zice. Unu, negru tot, cu ochii bolîndi și cu gîze în gură, l-a sărutat și se uită la dînsu. A scăpat sticla de rom, de groază. Asta zice că l-a și-îmbrăbat. Era moale tot, fără vlagă într-insul nu-i păsa că moare. Cînd a scăpat sticla, din spaimă aceia și-a adus aminte că-l așteaptă maiorul cu romul și s-a aplecat să nu-l vadă cineva, a băgat sticla subțioară și-a plecat de-acolo. S-a-ndepărtat. Zicea că le-a spus că a doua zi îi îmbarcă pe vapor, dacă o fi ordin. Pînă a doua zi, zicea că s-a gîndit tata bătrîn, îmi rămîn boabele pe-aci, și rămîne și sticla maiorului. L-a apucat iar gîria. „Ce mă fac, zice. Dacă mă găsește, mă mîncă fîrpt, maiorul. Și dacă dă peste mine turcu? Unde să fugă? Unde să se ascundă? De mers în picioare nu putea, se țira mai mult. Capu-i plesnea în bucați, ametea și cînd i se făcea negru în fața ochilor, cădea cu gura-n țărînă și pe urmă trebula să treacă mult pînă să se dezmeticească. Să-și dea seama ce-i cu el și să pornească mai departe. Cînd s-a trezit odată din leșin lîngă el stătea lungit, fără viață, un turc mititel, sfrijit, cu ochii holbați privind parcă neclintit și cu groază la el și cînd își dădu seama mai bine își zări mîinile ca niște gheare împietrite pe gîtul mortului și sticla de rom între el. Luă sticla, o ascunse și se țiri mai departe. Apoi se întîlni cu unul din Virfu Cîmpului, un om de la noi și s-au strecurat amîndoi, de-a fîrtelea, într-o casă bulgărească.

„Măi, Tile, Tile îl chema pe om, ce s-o vede de sus?” zice tata și cum, necum, s-au călărat pe sub streșină și s-au urcat în pod. Casele tot ca pe la noi, au prins repede rostul. Cotrobaie ei, dau peste un ciur, o căldare spartă în fund, cu cocosi de porumb. Bulgarul, săracu de el, cum făcea cocosi, l-a prins războiul și-a fugit. Cocosi de porumb, floricele, cum li se mai spune, stau, nu se strică. „Măi, frate Tile, hai să mîncăm — zice tata bătrîn și se pun pe mîncate. Mîncă ei, se-ndoa-pă și cu gurile pline se apropie de acoperiș. Se uită în jos prin răsufătoare pentru fum. Cel bătrîn la o răsufătoare, celălalt la cealaltă și-ncep să gîfîie și să-i treacă sudorile pe-amîndoi.

În grădină, în spatele casei, o groapă mare. Aduceau mortii și-i răsturnau acolo. Il apucă de mîini și de picioare și-l svîrleau înăuntru. Unii erau amorțiți numai. Mișcau. Se prindeau cu mîinile de marginea gropii și dădeu să lasă. Niste făldamact lungi, cu fesuri pe cap, îi împingeau cu parli înapoi. Grozăvie. L-a slăbit pe cel bătrîn din nou.

„Mă, zice, măcar să beau. Dacă mă aruncă peste cellalți să mă arunce beat. Să nu știu. O moarte are omu. Ce-am tors pe sticla lui?” Și-a dat să scoată sticla de sub brat.

„Moșu Tânase, îl aude atunci pe omu acela care era cu el, din Virfu Cîmpului. Și s-a oprit.

„Dacă-mi vede sticla, asta mi-o bea toată și ce-i spun maiorului? L-a trecut prin cap. Maiorul o să spună c-am bătut-o eu!”

„Ce-i, măi? zice. „Mă tem că-i rău!”

„Ce mai! Aș peste rău, zice c-ar fi zis omul din Virfu Cîmpului. Dacă mai stăm mult pe-aiștea, ne aruncă și pe noi ca pe cîini, ai s-o tivim!”

Cum s-a-noptat, au găsit o armă și-au plecat. Dimineața au ajuns într-o grădină și zice că stăteau harabaii cu burțile verzi la soare și perlele coapte deasupra. barzăse, roșii, grase, cărnoase. I s-a părut lui, raiu de pe pămînt, acolo. Și raiul acesta era păzit de-un moș și-o babă. Și-nică mesul știa românește.

„Măi băieți, feciorii tății, zice moșu. Nu vă temeți de mine și de babă, că noi avem patru feciori și se bat cu turcii!”

„Nu ne temem moșule, da murim!”

„De ce să murim? Ce-aveți?”

„Uite-așa și-așa, zice cel bătrîn. Am minca, n-avem ce!”

„Asta-i holeră de foame — zice moșul. Nu muriți voi, zice moșul. Scuturați-vă de frică. Na-vă căldarea asta. O căldare de aramă, cu toartă bună și frumoașă, te vedeai prin ea, zicea cel bătrîn. Iaca și-o bucată de pîine. N-am mai mult. Duceți-vă în luncă. Stringeți perje, scoateți-le simburii, să nu vă cadă greu la mîșele... Acolo aveți lemne. Fierbeți perje și mîncăți cît vă putea. Îți trăi, bine de bine, nu, oi rămîne cu pe perjele nemîncate. Și dacă vă veniți în fire și vreți să plecați, să mi-aduceți cazanul înapoi. Așa, dragii moșului. Cu sănătate și să ne liberăm de turci, că-n grea robie trăim!”

Și-au plecat. Au strîns lemne, au strîns perje, le-au desghioat de simburii, cum i-a învățat bulgarul și s-au pus pe fier și pe mîncat. Zicea că era și-o apă mare, lată, în apropiere. Poate era chiar Dunărea. Dar nu era Dunărea că stătea pe loc și s-au gîndit să prindă și peste, da n-aveau cu ce. Il vedeau cum sare și pleoscăie, ce-i păsa lui, nu știa de război și de holeră și de frică. Era o apă groasă, zicea, uleioasă, de unde venea ea și la două zile au dormit ei, au mîncat și cînd se scoală dimineața, nimic. Cel bătrîn dormea separat. Se ascundea în fiecare noapte și nu-l simțea celălalt cu sticla și dormea ghemuit peste sticlă, să nu i-o iei prin somn. Atunci, zice, se scoală întii, pune sticla subțioară... Se scoală și celălalt și se uită unul la altul. Și cum stăteau ei și se uită și se miră că nu mai simt nimic, că nu-i mai doare nimic și sint întregi întreguți, aud copite de cai.

„Hait, zic, turcii! Ne-au înconjurat turcii!”

„Poate-i unul de-ai noștri, să leșim — zice tata bătrîn.

Ne-a vîndut moșneagul — zice omul din Virfu Cîmpului. Vrea să ne predea prizonieri, să-i dea turcii doi galbeni de aur.

„Ce stai, zice tata bătrîn. Pune mina pe armă! Hai cu mine!”

Se mira, povestea mama, că zicea bătrînul țirzu după terminarea războiului, după ce-a fost primit decorații, se mira, zice, de unde avea putere în el, cum se ținea pe picioare și nici sticla de rom n-o uitase. „Le dau sticla, zicea că-i trecurse prin cap și poate ne lasă. Doi holerici, n-or să ne hăluie cu itaganele”. Și-abia atunci zice că povestea bătrînul, abea atunci la gîndul itaganelor turcești, l s-a făcut frică, l-a luat din nou cu greeță și frig

CEL BĂTRÎN SI STICLA DE ROM

de Al. Ivan GHILIA

Desene de MIHAI SANZIANU

și tot ce s-a petrecut s-a întîmplat din pricina groazei. Se duc, prin urmare, ies de-acolo și văd un călăret. Turc, turc, ce mai. Turc s-a, cu fes roșu, cu itaganul în mină. Odată-și împintenează calul și se năpustește spre ei fluturînd itaganul prin aer.

„Ghebura! strigă cel bătrîn și se lasă la pămînt.

„Mă — răcește omul din Virfu Cîmpului — sîntem holerici!”

„Trage — strigă cel bătrîn. Trage în cal ce stai, să prindem turcu viu!”

Cum, necum, nu mai știa nici bătrînul să spună sau poate uitase mama, din frica lor de a nu cădea prizonieri, să fie hăcuți cu itaganele, l-au luat ei prizonier pe turc și-nică s-a nimerit... era un rătăciț dumnezeu știe, s-a nimerit să fie un șef, un fel de șef, bazibuzuc mai mare și de asta l-a și decorat pe cel bătrîn. Calul s-a frînt din galop, cum zbura prin aer, cu fesul roșu al turcului deasupra și cu itaganul lucind în soare, a căzut grămadă cu capul sub el și l-a tras și pe călăret de-debut, i-a prins piciorul și cel bătrîn cu omul din Virfu Cîmpului au tăbărit pe el. Pe urmă, cel bătrîn zice că s-a gîndit să scoată sticla de rom s-o bea în trei cu prizonierul, de bucurie. A și dus mina la sin s-o scoată, dar și-a adus aminte din nou de maior. Era slab cel bătrîn, prăpădit și mititel, nebarbierit, floccos, cu-o barbă albă, ciumpăvîită și așa și mai uscată și mai neagră din pricina bărbii și ceilalți doi, turcul prins și omul din Virfu Cîmpului cu arma întinsă, gata să tragă din nou, stăteau și se uitau la el. Rîdea el sau ce, îi luceau ochii, cum avea fața aceea mărăciuoasă și suptă, uscată coarnă și neagră că numai ochii mai erau de dînsul, stăteau și se uitau la el și el cu mina pe sticlă.

„Măi, Tânase, face omul din Virfu Cîmpului. Ce ai tu acolo? Eu n-am băgat de seamă pînă acum. Parcă ascunzi ceva!”

„O sticlă de rom — a dat cel bătrîn să zică și să scoată sticla, dar chiar atunci l-a apucat din nou, i s-a făcut negru în fața ochilor și pămîntul a-nceput să se clatine. Gata, și-a zis, îmi bea sticla, și-a căzut, s-a prăvălit în colb, c-a trebuit omul din Virfu Cîmpului să-l lege de turc și-așa să-i ducă de-acolo pe-amîndoi: turcu în picioare, cu mîinile legate la spate, cel bătrîn atîrnat de turc și celălalt român sprînjindu-l de umăr. Bine nu mai știa pe urmă, a plecat singur cu turcu să-l predea omul din Virfu Cîmpului, l-a țirî și pe bătrîn cu el, sau l-a lăsat la bulgar în casa bulgarului, nu știa nici mama; tot ce știa, ce-a aducea aminte, zicea că bătrînul povestea cum s-a trezit cu sticla de rom subțioară, chircit în fundul unui șant, în marginea drumului și armele trecuau înapoi, de la Plevna sau mergeau spre Plevna.

„Truceau, se scurgeau cu tunuri, cu harabale, călări și pe jos, picurii-picuri și cel bătrîn s-amestecă printre soldați și-ntreabă de 29 Dorohoi. Il apucase iar spaima de maior. O seamă nu știau, da unii știau și l-au spus că regimentul 29 Dorohoi a trecut Dunărea.

„Da oare domnul maior al nostru trăiește?”

„Cum îl cheamă? povestea mama că l-a întrebat cineva.

„Trăescu — zice bătrînul.

„Ei, păi dacă-l cheamă Trăescu, ride acela, sigur că trăiește!”

A ris și tata bătrîn și s-a dus cu ei.

„Aoleo, zicea, am avut holera, ciuică, Dumnezeu știe ce n-am avut, că mi-am vîrsat și mațele din mine și-am sfîrșit vîtmătura. Mai e oare mult, eă nu mai pot.

„Douăzeci de kilometri — spune unul.

„Mai puțin, zice altul. Incepe să se apropie, că uite, se-ngroasă armele!”

Drept, zice, sîmpurile toate, drumurile, satele erau pline de arme, prăfărate pînă-n cer. Te-necă de praf, și nebușeală, răcnete, sare pe cal, care pe jos, împingînd la tunuri, eă nu erau tunuri ca acuma, la harabale, cum erau harabalele acelea lungi cu patru și șase bol la ele, cîmpu întreg, cînd te uitai, zicea mama că spunea bătrînul, cîmpu întreg se mișca. Mulți erau, zice, răniți, spintecați de itagane, sfîrtecați de oboze, bandajați, legați la mîini și la picioare, cu picioarele umflate, cit butucii. Se sprîjineau unii de alții, se lăseau pe cei voinici, pe cei teferi, se țineau pe lîngă căruțe, se agățau de ce se puteau și cu dinții dacă puteau și se țirau spre Dunăre, acasă. Să se vadă din nou acasă.

Și cînd, iaca și Dunărea!

Vapoarele fălăiau și urlau, zicea, parcă îți sufla prin oase, prin coșul pieptului, parcă-ți umbra de asurzeau, zice. Și zice: iacătă, i-aproape și clipa așteptată, hai la vapor.

La vapor ducea o scîndură îngustă de stejar, cîi ar putea trece doi oameni frecîndu-se cu umerii și soldații se îmbulzeau la capăt și se duceau pe scîndura aceia, încetîșor, ceafă în ceafă, umăr în umăr, că dacă te prindea lanțul nu te mai puteai opri, decît să te răstorni în apă și să tragi tot lanțul după tine.

Cel bătrîn îl înghiontea în spinare pe cel din fața lui și se-mpingea și el. Din spate îl împingeau și pe el și-mpins așa și-mpingînd ajunge și intră în vapor. Dar știi ce era, zice. N-aveai unde-ntorce capul să gemi, că dădeai de-o gură de om, de coafa cuiva, de-un umăr, de-o mină care se svîrcolea se se prînda, să se salte, să-și facă loc. Foaia, înghesuială, nevoie și cald. Ți se făcea rău de căldură. Parcă și aerul, zicea, era înăbușit cu sudoare. De jur împrejur pe pereți, scînduri bătute în cuie, cu culele ieșite în afară și de cuie atîrnate mîntăi. Și printre ele, ici și colo, cite-o ferăstrăucă rotundă, cit țî-ai băga pumnii în ele.

Cel bătrîn, mititel cum era, s-a strecurat, zice, cum s-o fi strecurat, pînă la un geam și se uită afară. Puntea, zicea mama că spunea el, cînd s-a uitat, plină de țărni cu ofițeri.

„Mă, zicea tata bătrîn c-ar fi spus, oare nu-i și maiorul meu? Să scîp odată de sticla asta afurisită c-are să mă împingă păcatul s-o scot și gata, s-a zis cu ea. Ce-nîmplare, zicea el că se gîndea, m-a trimis după o sticlă de rom și uite unde-am ajuns! Puteam să mor cu sticla la mine și maiorul nici nu știa!”

Ș-odată, cum stătea el și se uita, cu capu băgat în gemulețul acela, simte vaporul cum se cobîlășie, puntea cu ofițerii rîniți începe să se legene și gata, pornesc. Se face tăcere, zice că s-a lăsat o liniște de se auzeau numai motoarele și valurile pleoscînd, pleosc, pleosc, umed și greu. Poate de bucurie că se-ntor, de ușurare c-au scăpat teferi sau neteferi dar cu viață. Eu una cred că și de curiozitate, că nu mai umblaseră cu vapoarele, nu poți să știi, atita numai, zicea mama că povestea bătrînul, în tăcerea aceea, că parcă nu mai sufla unul, cel bătrîn și toți cîii erau acolo, sute sau poate mii de oameni cîii au încăput într-un vapor de aista, că n-am văzut niciodată, da tata bătrîn singurul din cîii erau acolo, l-a recunoscut.

„Aista-i domn' maior?”

Zice că-n liniștea aceea, cit au tăcut oamenii la pornirea vaporului numai că s-a auzit:

„Baioneta la armă! Înainte, fraților, nu vă lăsați! Arhanghelii, vascriș și-nchinăciunea!”

Și tata bătrîn cînd a auzit: „Arhanghelii, vascriș și-nchinăciunea!” a și strigat:

„Aista-i domn' maior?”

Și-așa era.

CU ȘEVALETUL PE CÎMPUL DE LUPȚĂ

Poate că nici unul din episoadele zbuciumate și măreții noastre istorii nu a fost oglindit cu mai multă amplexare, adevăr și autenticitate ca războiul pentru neamurile. Și acesta datorită în primul rând aceluia mare artist care și-a îndrăgii fără contenție neamul — pictorul Nicolae Grigorescu.

El a participat nu numai cu sufletul, nu numai cu neîntrecuta lui artă la marea și hotărâtorul eveniment, ci cu însăși prezența lui pe cîmpul de bătălie, însoțind armatele noastre. Și tocmai datorită trăirii ca martor ocular, ca participant la diferitele operații militare, el a fost în măsură să le înfățișeze în modul cel mai viu și mai autentic, mai întins sub formă de schițe făcute în creion sau în peniță, apoi dezvoltându-le în scene și portrete în ulei — unele devenite capodopere ale creației lui și a întregii noastre arte.

Nu a fost singurul nostru artist, care a întovărit trupele românești pe cîmpurile Bulgariei, unde s-au dat faimoasele și glorioasele bătălii. După cum se știe și s-a arătat, din grupul pictorilor care au însoțit trupele în război au făcut parte, împreună cu Grigorescu, pictorii Carol Popp de Szathmari, Sava Henția și G. D. Mirea, dar aceștia fie că la data aceea erau cam bătrîni ca Szathmari, sau prea tineri, ca ceilalți doi, nici unul nu a avut forța și priceperea lui Grigorescu. Doar un alt pictor contemporan, pretuit și ca autor de tablouri cu bătălii, pictor al istoriei, ar fi putut răspunde ceva mai amplu cerințelor de atunci. Era Theodor Aman (1838—1891), care cu ani în urmă se documentase și el la faza luptelor — aceasta în timpul războiului din Crimeea, făcînd schițe și picturi apoi *Bătălia de la Alma*, tablou expus în 1855 la Expoziția Universală din Paris.

Într-o scrisoare către fratele său, Theodor Aman descriese dificultățile prin care se documentase — scrisoarea publicată de Al. Trigara-Sanurcaș în *Catalogul Muzeului Aman, 1908*. Dar așa cum au arătat și Saurores și Oscar Walter Cisek, în cărțile despre Aman, acesta, deși artist valoros în multe privințe, nu avea puternicul temperament necesar tratării marilor teme istorice. În 1877 însă, lui Aman sîmănă, din ce în ce mai subredă, nu-i mai penia de deplăsură pe cîmpul de bătălie și astfel se explică absența lui din elipsa de pictori care a însoțit trupele noastre. (Vd. Radu Bogdan, monografia *Theodor Aman, 1955*, p. 62, unde se menționează faptul că, deși nu a fost pe locurile bătăliilor de la 1877, Aman a făcut o serie de schițe și gravuri, înfățișînd scene de asalt, și mai ales chipuri de cazaici și de ofițeri ruși, redată fie izolat, fie în grupuri calare). Se și reproduc în carte unele schițe de acest fel, rememorînd aspecte din războiul de la 1877.

Carol Popp de Szathmari, pictor, fotograf, mare desenator și acuarelăst, unori notînd cu vervă spontaneitate și ingeniozitate de reporter evenimentele cotidiene — a lăsat o serie de imagini din războiul independent, ca *Atacul la Crîna*, gravura după desen, *Scenă de război*, tot gravură după desen și desene cu cazaici — reproduse în lucrarea acad. Gh. Oprescu, *Szathmari* (1953). Se amintesc că artistul avea așezări și cîinci de ani, cînd a însoțit trupele în războiul pentru neamurile.

În ceea ce îl privește pe G. D. Mirea, acesta mare portretist pe linie clasică, dar mai puțin izbit în compoziții complexe sau în peisaje, a făcut 40 de schițe din campanii 1877—1878, donate de d-na Mirea Muzeului Militar din București (vd. G. Demetrescu-Mirea de George Dragomirescu și Ion Frunzești, 1940). După aceste schițe — așa cum precizează N. Petruscu în monografia *G. D. Mirea* (1943 ?) — el a compus tabloul *Bătălia de la Smîrdan*, reprodus în această monografie și datat 1889. Imaginea reprezintă într-un spațiu cam gol și cu vaze elemente peisagiste cîtiva ostași în momentul asaltului și alți doi-trei căzuți. Este, de fapt, o schiță mai mare, destul de imprecisă și prea puțin sugestivă.

Mai precise, mai ferm desenate și compuse și adesea cu numeroase personaje sînt desenele și uleiurile lui Sava Henția. Unele aspecte le găsim și la Grigorescu, dar înfîșurări mai vii și mai sensibile tratate. Deși realizate cu o exaltată academică, compozițiile lui Henția — *La Băneasa*, *Tablău*, *Cară de război* sau acuarela *Infanteria ori desene cu aspecte de la Nicolae*, cu scene din viața tranelor bulgare — unele reproduse în cartea *Sava Henția* (1954), scrisă de Mireva Popescu — prezintă mai totdeauna interes documentar.

Acela care, și ca amplorare, și ca alegere de momente semnificative, și ca forță expresivă s-a dovedit marele și neîntrecutul tălmăci al luptei pentru neamurile este Nicolae Grigorescu. Desenele sale luate la faza luptelor, în timpul diferitelor operații militare, uimesc și astăzi prin adevărul exprimat cu atîtă căldură, sensibilitate, finețe. Mari compoziții în ulei sînt unele dintre capodoperele creației sale și ale întregii noastre arte.

Grigorescu a practicat și în decursul campaniei de la 1877 ceea ce îi povăruia și pe alții să facă, anume să luereze mult, ca să poată luea ușor, prințind viul vieții și al atmosferei.

Virtutele sale de neîntrecut desenator, cu o linie atît de sensibilă și în stare prin simplul ei duet, să sugereze vii și puternice volume și forme, să surprindă mișcarea și caracterul oamenilor sînt bine cu-

boscute și s-a scris mult despre ele. În special, desenele lui Grigorescu au fost cercetate și analizate în evoluția și varietatea lor de către G. Oprescu (mai tîrziu în cartea *Grigorescu desinator*, 1941), apoi în monografia mai nouă scrisă împreună cu Beniamin Niculescu. Dacă în privința aspectelor față de unele picturi ale lui Grigorescu — fie cele de la 1877, fie cele din perioada finală a activității — am avut totdeauna cu totul alte păreri și le vom motiva încă în vom ocupa mai ales de capodoperele *Atacul de la Smîrdan*, în schimb trebuie să recunoaștem că desenatorul Grigorescu a fost remarcabil valorificat în scrierile lui G. Oprescu.

Pictorul Sirato — ale cărui mari și profunde contribuții critice în interpretarea artelor românești vechi și noi le-am conturat recent într-un studiu, ce deschide recenta culegere de scrieri ale sale: *Francisc Sirato, Incereri critice*, Editura Meridiane, 1967 — și-a spus cuvîntul admirabil și asupra desenatorului. „Desenele lui Grigorescu — scria Sirato — sînt adevărate desene de pictor. El desenează așa cum pictează. Desenul stă nu are frumusețe intrinsecă și nu oferă nici acele nobile ondulații în ritm și nici incisiva expresie a formei (din picturile sale n.a.). Desenul său nu este niciodată aspru și se ferește de a defini linia. Aceasta unduiește, geruiește, se confundă cu jocul umbrelor și al luminilor. Desenele lui Grigorescu sînt mai curînd notații, a căror importanță aproape egalează „plîzele pictorului”.

Avînd la îndemîna un mai mare număr de desene, unele cunoscute mai recent, cercetînd albulmele grigoresciene cu varietate schițe, — mai ales cele înfățișînd notațiile de la 1877, G. Oprescu a fost în măsură să constate evoluția desenului, înalturarea unorși a motivațiilor lui, și a excesului de umbră și lumină, procedee cerute și de notațiile pe viu a diferitelor operații militare, în ceea ce aveau ele esențial (monografia *Grigorescu*, publicată în 1962).

Printre cele mai iscusite desene din campania de la 1877—1878 considerăm *Trecerea Dunării la Corabia*, viziune amplă cu unele detalii de mișcare cu totul remarcabile; *Cap de pod între Turmu-Măgurela și Nicolae* — imagine admirabilă concentrată și cu variate accente de negru și fine estompări — *Băjenerii la Pleșna* — cu linii abia trasate și totuși puternic sugestive — *O tranșee românească*, *Explozia unui obuz*, *Rosiori călare*, *Convoi de prizonieri* și altele. Ca tipuri de ostași și ofițeri unele sînt expresive, mai ales studiile de portrete, desl în nici una din imaginiile mai elaboate ulterioare în desen sau acuarelă — de pildă *Rosiorii călare*, *Prizonier turc*, *Sentinela*, Grigorescu nu ajunge la monumentalitatea pe care o găsim în desenele-compoziții cu flacăra de la Bacău, anterioare în opera sa. Desenele de la 1877 sînt mai ales notații documentare pentru compozițiile și portretele în ulei, ce au urmat.

Despre acestea ne vom ocupa într-un articol viitor. Aici, mai amintim că și Luchian, marele urmaș al lui Grigorescu și care, la începutul activității sale, a reluat unele teme grigoresciene — țărânci, care cu lui, unele tipuri pitorești — tratîndu-le oarecum în felul maestrului, spre a-l surprinde triunele măiestriei, a pictat și citeva opere legate de războiul independent. Printre acestea este compoziția *Curaj*, datată 1896, reprodusă în monografia *Luchian*, scrisă de noi în colaborare cu Ionel Jianu, 1956, p. 36. Tabloul acum în posesia Muzeului de Artă al Republicii a fost prezentat la Expoziția Artiștilor Independenți din 1896, ca și *Studiul de Rosior*. În catalogul rîsunătoare expoziției a Independenților mai figurau două lucrări cu titlul *Sentinela de la 1877* și o alta cu titlul *Sentinela*, precum și una intitulată *Vedeta*. Acestea li s-au pierdut urma. De asemenea, Ștefan Luchian a pictat și o acuarelă cu titlul *Scenă militară*, înfățișînd un rosior între doi cai, într-un moment de popas. (Este reprodusă în revista *Bonbe de griu*, V, 2, 1934 și a făcut parte din colecția fostului Club al Tinerimii).

Merită a se reține că nu numai din interes pentru tehnica grigoresciană, ci și din același patriotîsm înfățărat, tînarul Luchian a reluat, aproape peste douăzeci de ani de la războiul Independent, scene și personaje, prin care a retrăit eroicele momente. Fiu al unui maior, prieten și căzută al lui Cuza-Vodă, Luchian și-a pierdut tatăl tocmai în anul războiului pentru independență și poate și cu gîndul la curajul și intranzigența de-o viață întreagă a părintelui său a pictat compoziția *Curaj*, unde vedem un grup de ostași îndreptîndu-se spre pozițiile inamicului, executînd o tragere în anfiladă. Fără a-și depăși în această fază maestrul, Luchian s-a apropiat cu pricepere și cu dragoste de viziunile și tehnica lui, participînd sufleteste la aceeași măreție a istoriei noastre.

Tot Grigorescu a însoțit și pe un sculptor valoros, italianul Ettore Ferrari (1844—1929), partizan al lui Garibaldi, autorul statuilor Ovidiu de la Constanța și Iliade-Rădulescu de la București. Monumentalii dorobanți ce străjuiesc construcția arhitecturală a podului de la Cernavodă, opera lui Anghel Saligău, au în mod vădit structură, măreția și expresivitatea aceluia pictații în mari proporții — cite unul singur — în cunoscutele pinze ale lui Grigorescu.

Au mai făcut monumente legate de Independență: Oscar Spaethie la Focșani, Pavelescu-Dino la Craiova, iar la Muzeul militar s-au aflat și unele lucrări de Măsoianu, Iordănescu, Dimitriu-Bîrlad, unele distruse de incendii de acum două decenii și mai mult. Nu ne mai amintim bine care din ele erau consacrate Independent. Puține sînt și s-au rîdit de pe cîmpul de luptă. Și nu cei mai însemnați sculptori romîni au căpătînt comenzi. Lui Ion Georgescu și lui Paucerea — cei mai însemnați sculptori între 1877 și 1914 — nu li s-a prilejuit să immortalizeze epocalul eveniment.

Singura comandă mai importantă și fostă fațeta sculptorului Karl Storck (1826—1887). Din monografia lui Barbu Brezianu *Karl Storck* (1951), unde se reproduc și femeia-simbol de la Bahova — aflăm cîteva amănunte interesante. „Karl Storck avea aproape șizeci de ani, cînd i s-a cerut să ridice la Bahova și Smîrdan două staui în amintirea ostașilor căzuți cu priceperea războiului pentru Independență. Pe coloane de granit, înalte de nouă metri, sculptorul avea să înalte două monumente alegorice ale României eliberate, dar intruzivitatea și pusele lui Storck la dispoziție...circa 2000 kilograme de bronz, provenind de la tunurile și trofeele turcești. În 1885, cu alosele sale însușiri de arhitect, Karl Storck a clădit pe fostul cîmp de luptă de la Crîna și o capelă în stil bizantin. Dar cele aproape douăzeci de calatorii făcute peste Dunăre, prin hîrtosele soselelor, cu căruța, pe jos, calare, cu luntrea și iar cu căruța, i-au zdumăcit sănătatea...”

După 23 August 1944, s-au realizat pe fatada dincolo de Bulevardul Gh. Ghergheș-Dej a Casei Centrale a Armatei, două mari altorelieuri, unul înfățișînd o bătălie de la 1877. Este opera unui colectiv de sculptori mai tineri, printre care N. Cișcu.

Asupra capodoperele grigoresciene în pictură vom stărui într-un articol viitor.

Petru COMARNESCU

ȘTEFAN LUCHIAN

CURAJ I

INVITAȚIE LA SENSIBIL

Creator activ și complex, Radu Bourneau se înfățișează încă o dată ca plastician în expoziția recent deschisă la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu”. În desene ca și în cele câteva acuarele, guașe și uleiuri, artistul se dovedește un urmaș fidel al virfurilor picturii românești, cu un privilegiu pe care muzele i l-au acordat în „timpul liber”. De altfel, impresiile simple, neafectate, par culesse peripatetic, transpuse fără speculație și ele se recepționează ca atare. De unde, lipsa de artificii. Poți condamna pe cineva pentru amatorism atunci cînd nu stăpînește limbajul elementar al specializării. Sintem însă cu această expoziție departe de o asemenea marginitate înțeleasă. Artistul este capabil peisajului, locuință în el. Personalitatea lui respiră și trăiește răspîndită în bucuria scurtă a amănunțelor, în înregistrarile succinate ale priveliștilor care li cer; el intră

acolo cu dansul subiectiv și elegiac al liniei, în fugile lui armonice, lenese sau grăbite. Un desen sugerează goticul de la „Saint Gaudule-Bruxelles”, verticalitatea lui, prin fugi suprapuse de linii; iar atmosfera și locul unei anumite vechimi, în „Ulița alchimistilor-Praga” este marcată de două făpturi insignifiante, două existențe obscure și superstițioase care și poartă umbra în ele. Altdată, ca în „Dealul Filiorului” — guașă — compoziția se încîntă de starea celui care a înregistrat-o; efectul muzical, cu tonuri de acord în partea stîngă, mărturisese simțul culorii și al unei calme beatitudini. Iar în „Bărci la Mesembria” culorile narezău, prin raporturi feerice, un fînt imaginar. Unele desene sînt atîrse de duhul Istericului. Intersecții dulci, contururi plîpînde, arcul alungit al liniei, se supun unei candori dornice de priveliști și de bucurie intimă. Im-

ginea transpusă de Radu Bourneau are un joc de confort, neaglomerat și neapăsător. Această linie care fabulează cu sîncupe largi, invită ochiul să fugă înăuntru, acolo unde ea încercuiește lumina și o limitează în raport de intenșitate cu ea. Lumina bogată și prezentă, intrată și alunecată șters pe suprafața lucrurilor fără să facă necesară intervenția umbrei, compune fațete de mici insule de negru puternice reliefului; sau ritmic, față de mișcarea cu viteze variate a liniei; de la spirale caligrafice, îngroșate unori prin cearcăne de vitraliu, la fuga ei scăpată, cu virfurii blînde, sau ramificate sonor. Poezia plastică pe care și-o oferă Radu Bourneau în timpul liber descarcă în ea o sensibilitate, care se recomune în noi ca metaforă a unei grădini din care așeza luctății și exclusiv.

Marin TARANGUL

Hora muzelor, evident, este una singură, chiar dacă unori prin taraf cîntă și flautul lui Pan. Două arte, făcînd bună pereche, își dau de la un timp mina peste niște distanțe create prin separarea discipolilor, convingînd că fiecare se poate izola unul de altul sub pavăza cite unei idei — despărțire în care istoria artelor face sublinierile necesare. Azi asistăm la unele regurări interesante, fie că e vorba de genuri, de stil sau numai de aspecte. Sub semnul unei inițiative de succes, teatrul a îmbrățișat arta plastică și paleta, pana și dalta s-au logodit cu maestrul scenei și ai comediei în peisajul de pinze al inserărilor cu lună de carton.

Vicinătățile ideii și substanța s-au reflectat în cîteva caracteristici comune, favorabile ambelor manifestări, căror a joc de cuvînte le poate da și o definiție pe trei elemente: artistic, unul plastic prin gar, celălalt prin culoare, spațiu, scena pentru actor, foaierul pentru plastician, timpul, durata spectacolului și a stagiunii. Publicul e același, cîteva sute de spectatori pe zi pentru aplauzule la scena deschisă și admirarea panourilor cu lucrări.

În prezent se desfășoară a șasea expoziție, autorul fiind un tînar de cutențană justificat. El prezintă 21 de piese de metal ciocînit: un perete lung de icoane lumești, din care nu e absentă legenda și poezia. E prima expoziție personală, și artistul e încă la izvorul artei lui, o artă evoluată dintr-un meșteșug de veche tradiție. Metalul bătut pe nicovalele fărâșurilor satelor noastre și care ne-a dat pînă nu de mult potcoava, paloșul, zăvorul și ferecătura de carte, intră azi în holul modern al unui teatru modern sub formele evolute ale artei plastice.

Dacă ne-am îngădui a apreciere din singurul unghi de vedere al vizitatorului îndrăgostit de frumusețile privite, am găsi în expoziția tînarului artist s-au rîdit de pe cîmpul de luptă. Și nu cei mai însemnați sculptori romîni au căpătînt comenzi. Lui Ion Georgescu și lui Paucerea — cei mai însemnați sculptori între 1877 și 1914 — nu li s-a prilejuit să immortalizeze epocalul eveniment.

Am văzut la Constanța două spectacole. Opera „Bal la Savoy” de Paul Abraham, mi-a prilejuit reluarea unor reflecții lipsite de amenitate pentru un gen de un conventionalism depimant, pentru o formă de exprimare hibridă, pentru un mod artistic, perimat, după opinia mea: operata. Rubedenie stîrpită a operai (nu mai puțin convențională și neverosimilă formă de spectacol scenic), operata mi se pare un ghiveci generos de proză, de muzică de dans, de revistă. Să ne-nedrețim, păstrînd proporțiile cuvenite, și neconfundînd nici semnificatia, nici destinația sensibil diferită a celor două categorii de spectacol, opera și, respectiv, operata sunt, teretice vorbind, compoziții muzicale (de un tip anume). Pot asculta cu nesusă plăcere cutare preludiu sau cutare arie melodioasă și antrenamînt de peretă, pot asculta cu emoție un trio dramatic sau un solo pentru violoncel și convingător de operă. Văzute, opera și, respectiv, operata își dezvăluie de cele mai multe ori caracterle, viciele de fond: hibridul combinării teatrului cu muzica. Oricum, luate în parte, și muzica și teatrul se înscriu fiecare în limitele unui tip de convenție admis, printr-un consens tacit. Supra-

purerea a două sau mai multe tipuri de convenție (pentru că baletul lipsește rarori) transformă spectacolul cu pricina într-un aberant mișmaș de vorbe, de note și de pași. Echilibrul și unitatea, necesare oricărui mod de exprimare artistică a unei idei, sînt rîsturnate sau anulate. Fiește că accentul se pune pe muzică și atunci textul rămîne un pretext, umplutură destinată să lege-nedrețim, păstrînd proporțiile cuvenite, și neconfundînd nici semnificatia, nici destinația sensibil diferită a celor două categorii de spectacol, opera și, respectiv, operata sunt, teretice vorbind, compoziții muzicale (de un tip anume). Pot asculta cu nesusă plăcere cutare preludiu sau cutare arie melodioasă și antrenamînt de peretă, pot asculta cu emoție un trio dramatic sau un solo pentru violoncel și convingător de operă. Văzute, opera și, respectiv, operata își dezvăluie de cele mai multe ori caracterle, viciele de fond: hibridul combinării teatrului cu muzica. Oricum, luate în parte, și muzica și teatrul se înscriu fiecare în limitele unui tip de convenție admis, printr-un consens tacit. Supra-

plastică și teatru

corespondențe

PRIN ARHIVELE VIENEI

Vienna păstrează numeroase manuscrise și documente interesant de cultură română. O parte se află la Biblioteca orașului, a treia mare bibliotecă din capitala Austriei. De pildă, două lungi scrisori în limba germană, ale lui Titu Maiorescu, adresate scriitorului austriac Karl Emil Franzos. Născut în Galizia, era fiu al unui medic de graniță, Franzos a făcut o parte din studiile sale la Cernăuți în perioada când se afla acolo, ca școlar, și Eminescu. În răsăritul 1872-76, după terminarea studiilor universitare la Viena, a întreprins lungi călătorii în Europa, Asia Mică și Egipt, consolidându-și impresiile într-o suită de imagini culturale (Kultur bilder) tipărite în mai multe volume, în care se referă pe larg și la România, scriindu-se, în prezentarea literaturii române, și de scrierile lui Maiorescu. În revistele pe care le-a condus, Neue illustrierte Zeitung și Deutsche Dichtung, cu și în alte sate și reviste în care a colaborat, Franzos a scris în repetate rânduri despre literatura română. Prima scrisoare a lui Maiorescu, datată București 6/18 oct. 1872, însoțită de o listă de traduceri românești (Romanische Skizzen) atunci apărută în limba germană la București, pe care criticul o trimite lui Franzos în numele traducătorilor, cumnata sa Mite Kremnitz. Dincolo de referințele interesante — cu privire la antropologia și la biografia traducătorilor, reține în mod deosebit atenția, în amănunțite descrieri, preocuparea insistență a lui Maiorescu de a face cunoscută strămoșii literaturii române și de a-l situa în acest sens și pe Franzos, oferindu-se să-i trimită acestuia tot ce a scris pentru o bună informare. „Din încredințarea autoarei, scrie el, am onorarea să vă trimit alăturat Schițele românești. E o obligație elementară și o datorie față de autorul imaginilor culturale. O fac cu atât mai bucuros cu cât doresc să vă prezint și contribuția la propagarea unei mai bune cunoașterii a literaturii române în Germania (...). În ultima lucrare v-ați referit la mine însumi cu atita prietenie, încât îndrăznesc să vă rog personal de a prezenta la Schițele românești pentru cititorii germani. Dr., ca nimeni altul, simțiți într-adevăr chemat să fiți un intermediar între noi și apusul European (...). În înțelegerea închei cu durința cu această scrisoare să înțelegem începutul unei colaborări literare între noi (...). În orice caz, vă rog să vă adresați mie ori de câte ori aveți nevoie de vreo notă sau ceva de procurat din România. Vă voi sta, în această privință, bucuros la dispoziția totdeauna”. Cea de-a doua scrisoare, datată trei luni mai târziu (București, 12/24 ian. 1873) are în ea un exemplar din Critic, apărute între timp, ca și brașura Poezia română din 1867 și pamfletul Centra Școlii Bănăuți. Autorul prezintă în scrisoare o ortografie critică diferită de a celor două studii apărute anterior, rezultat al unui proces de reflecție și limpezire într-o perioadă de deosebită activitate profesională și de căutare a principiilor exprimate de el în lucrarea Despre scrierea limbii române stă la îndemână, iar o serie de reviste și zine ca, bunăoară, Convorbiri literare, Timpul, România liberă, chiar zinele (Telegraf român) și calendarul popular din Transilvania sunt redactate urmând principiile sale. Concepția generală din Critic, despre care se vorbește și în profeta călugării Schițe românești, a devenit noua direcție a grupării literare de la Iași. Prin activitatea sa el caută să se integreze sferelor spirituale din țara sa, să critice, exprimând „opiniile adevărate” despre „neajunsurile stării noastre de fapt” și să contribuie în felul acesta la progresul general.

Alte câteva scrisori rețin atenția, dacă nu în fiecare prin conținutul lor, măcar prin numele celor care le semnează. Una, trimisă din Iași (15 august 1899), o scrisă de istoricul Alexandru Xenuopol, rector la acea dată al Universității Iosana și membru al Academiei Române, se adresează cunoscutului filozof Friedrich Jodl profesor la Universitatea din Viena, căruia autorul scrisorii îi trimite cartea sa Les principes fondamentaux de l'histoire. O alta, a lui Tristan Tzara, din anul 1921, către o doamnă Sophie cu care urma să se întâlnească spre a-i se comunica textul despre poezia lui Arp, Intenționez, alături de Tzara, al dădăsimului. Interesantă e și o scrisoare adresată de C. Paleologu la 28 ian. 1854, lui Ion Ghica la Constantinopol. Lăudând meritele acțiunii desfășurate în folosul țării de fostul agent al revoluției marelui, autorul scrisorii recomandă deosebit pe M. Hartmann, fost deputat în parlamentul național de la Frankfurt, care pleca spre Constantinopol ca reprezentant al Gazetei de Colonia pentru a studia această mare luptă de care depinde soarta orașului și a noastră mai ales.

Deosebit de numeroasă e corespondența scrisă de români sau interesată România, de la Biblioteca Națională din Viena. Un număr de 33 de scrisori, din perioada 1907-1937, ale lui Sextil Pușcariu către Norbert Jokl, profesor de limbă indogermanică la Universitatea vieneză, autor al unor studii despre limba română, ales în 1929, la propunerea lui Pușcariu, membru al Academiei Române și către Elise Richter, profesoară de romanică, bună cunoscutoare a limbii române pe care a predat-o un timp la Universitatea din Viena. Scrisorile reflectă preocupările științifice și didactice ale autorului, interesul schimburi de opinii cu cei doi specialiști austrieci în probleme privind studiul limbii române. Un alt grup de scrisori aparține lui Al. Odobescu și sint adresate lui Franz Miklosich, în perioada 1866-1872. Odobescu îi trimite slavistului vienez, ale cărui lucrări despre limba și cultura noastră erau deosebit cunoscute, Revista Română în care publicase articolul despre manuscrisul Psaltrii descoperit de el la mănăstirea Bistrița. Dorind a studia manuscrisul, Miklosich l-a primit la Viena prin Odobescu (scrisorile lui Miklosich către Odobescu, din acest timp, au fost publicate de Gh. Mihăilă în Romano-Slavica, 1965). „Binecunoscut, domnule — îi scrie acesta la 21 nov. 1870 din București — ca odată cu confirmarea primirii pachetului care conține volumul și pe care-l pun astăzi la post pe adresa Dvs. să-mi împărtășiți înțelegerea în legătură cu publicarea Psaltrii lui Brano Mladunovic... Odobescu îi propune, ca, eventual, Miklosich să îngrijească tipărirea, într-o ediție critică, a manuscrisului, el găzduindu-se să obțină ca guvernul român să asigure cheltuielile acestei întreprinderi. Miklosich a răspuns mai bine de un an textul și a publicat asupra lui comentarii ample. În afară de referințele la această problemă, scrisorile conțin și altele privind spiritul de la Odobescu, „deanului sta-

țiilor” epocii, pentru a-i înlesni acestuia, la solicitarea sa, o documentare etnografică asupra limbii și istoriei românești. Așa, de pildă, la 20 dec. 1870, îi dă lămuriri în legătură cu tipărirea documentelor istorice în România și-i trimite revista lui Iluziilor, Arhiva istorică, precum și alte lucrări, despre românii macedoneni. La 25 febr. 1872 îi dă indicații privind bibliografia românească referitoare la limba și obiceiurile (șuguri), recomandând, între altele, și epopeea lui Budaleanu, atunci încă netipărită, despre care Papiu Ilarian făcuse o comunicare în cadrul Academiei. Biblioteca Națională mai posedă scrisori de la N. Iorga, N. Densulescu ș.a. asupra cărora spunea acestuia că nu se îngăduie să insistăm. Tipărirea, ele ar ample un bun volum și ar constitui o sursă documentară utilă la îndemână specialiștilor și nu numai a lor.

D. PACURARIU
Vienna, aprilie 1967.

POPAS LA CRAIOVA AL MILITARILOR ROMÂNI, ÎN DRUM SPRE CALAFAT (1877)
(Desen de A. LANÇON, trimis special al revistei „L'Illustration”)

AȘEZĂMINTUL

HEMINGWAY

Chiar în America sînt oameni care cred că Florida înseamnă plaja și vilele din Miami, canelele venetiene din Fort Lauderdale, cirul din Sarasota, lizezile de portocalii din Orlando sau grădinițele tropicale din rezervația Everglades. Dacă însă te aserți în drum spre miazăzi de Homestead și străbiți jungla misterioasă de pînă la ocean, ai născut continental și dezvoltat universal funcționat al insulelor Florida, treizeci și trei la număr, legate între ele prin tot ațteia poduri de piatră plătite în mare, ca un șir de funușuri așezate între Atlantic și Gulf Mexic. Drumul se întinde pe aproape două sute de kilometri, străjuit, de-o parte și de alta, de relieful verzii ale apelor și stăpînit de dulcea zăpezii și a soarelui de ianuarie, iar loc în loc, poți opri și culege căpsuni. Capătul cîrrei se propăște în insula Key West, cel mai sudic punct al Statelor Unite, la numai o prastie de Marele Caraibilor.

Nu poți să ajungi în Key West și să nu întrebî de casa lui Hemingway. Localitățile lui sunt numărate o mulțime de străzi, colțuri și sensuri spre vest, iar doamna amabilă de la Turbul Martello îți va da și o hartă: insula e, totuși, un oraș.

M-am oprit cu emoție în fața plăcii de la poartă. Bănuț, la început, comemorativ, ea mi-a indicat orele de acces și prejul de intrare: un dolar pentru adulți și numai o jumătate pentru copii. Așezămîntul, fost al lui Hemingway vreme de treizeci de ani, din 1931 și pînă mai acum vreo șase, a devenit, după moartea scriitorului, proprietatea soților Danial, care și-au schimbat intenția de a-l folosi ca locuință și

L-au prefăcut în muzeu, la îndemna și spre beneficiul tuturor.

Dună clădiri și o grădiniță vastă, împrejmuite cu ziduri înalte și domoate de marmură, unii urși copaci tropicali, ael „bunayn” coplesitor, rotund, cu rădăcinile spinzurate de crengi. O junglă de palmieri, nucii de cocos, platanii, curierii, bananii și portocalii, domoștii arhidivelor, țărăci străcură și nămol. Marmura unui luciu de înalt, făcut de însuși Hemingway, aruncă lumina albastru, înconjurătoare, pe cîmă în aspră, solzonă, a capcilor dimprejur.

Casa cea mare, durată în stil spaniol colonial, cu unele influențe de arhitectură franceză, își oferă înfățișarea unui conac european, înconjurat de câmpuri, arapetis solon, cu strălucite țesut aduse, pereti albi cu emulsi de teracotă ornamentată, verde, oblonne vopșite în nuanța aurului de banană.

Populul cîndva de familia scriitorului, interiorul nu mai e altceva decît o casă parădită. Nici candelabrele de cristal, nici fustișele de argint, nici mobilă spaniolă, de epocă, nici brocartul de pe pereti și candelabre, nici uzele de pascuit și nici ceta cîeva fotografi de pe pereti nu izbutesc să acopere atmosfera deprăzită a ceea care a fost. Din loc în loc, pe covorașe și presurile de iută, dormitonzori se strecoară placid ceteșii piscici. Supte la număr, ele sînt descendentele supraînălțate ale celor nu mai puțin de divinate, lăinate și alinate cu gîndurile de acol Hemingway care, deseori, simțea voluptatea de a împușca panterele din savanele Floridai.

Scriitorul însă nu lucra aici. Ghidul te conduce, prin curte, la câștia din spate, un fel de schit așezat în umbra castelului.

Făcînd abstracție de contextul vegetal, eu te izbăști prin nu știu ce asemănare cu Așezămîntul Mărișor, cu chilia de miază noapți a lui Tudor Arghezi. O seară simplă, de fier, exteriorul, oferă un acces direct în odăin de lucru a lui Hemingway. Aici a scris el șapte din cărțile sale, printre care „To Have and Have Not”, „The Fifth Column”, „Death in the Afternoon”, „For whom the Bell Tolls”, „Inveniar” o masă veche de lemn, rotundă, un scaun simplu, un fotoliu mic, un chaise-longue de bambus, un geamantan forat voluminos în pînă și cîmă, o hatelă de pîiele, un burmistrz, o lăptosă de limbă engleză, în ratură latină. Iată. Și, peste toate, pulbera de aur a unei dumănăneșii tropicale, filtrată prin perdelă, odată cu ghidul că locul adevărat al omului e nu în atelier ci în lucrarea minților lui.

Cînd Hemingway și-a construit, cu o mare pasiune, lucrul de înalt din grădiniță, de alfel cel dinlăuntru această insulă, a înțeles în cîntecul proaspăt o monadă de un con și a exclamat: „Aici imi voi pune și ultimul meu bun!” Monada, îngropată pe jumătate, se poate vedea și acum. Se spune că ea, desi e numai a suta parte dintr-un dolar, și poartă mare noroc domnului Jack Danial.

Intors în oraș, am întreprins pe cîeva:

Intors în oraș, am existat și un bust al lui Hemingway?

— Nu domnule!

— Păcat! În Havana este unul!

Valeriu ANANIA
S.U.A., aprilie 1967

„TYNSET“

de WOLFGANG HILDESHEIMER

Indemnat să relateze subiectul cărții, cititorul va recunoaște, puțin derutat, că o acțiune, în accepția obișnuită a cuvîntului, nu există. Personajul principal? Din nou cititorul va ezita să răspundă. Reacție explicabilă, deoarece acesta n-are un nume, o stare civilă precisă, nu se constituie ca un caracter după optica romanului clasic. Scrie la persoana I-a, romanul Tynset al lui Wolfgang Hildesheimer (Editura Suhrkamp Verlag, Frankfurt a. M. 1965/1966) este un lung monolog provocat de o noapte de nesomn. În încercarea de a birui starea de trezie și în același timp de a se strageure unor gânduri chinătoare, eroul se oprește dinadins la detalii incidentale, neutre, cărora le găsește și le confecționează prin asociații o istorie fascinantă. Cu fiecare tentativă de echivare eșuată revin însă amintiri grave cu rezonanță lor, amintiri în fața cărora el se simte slab și dezarmat. De aci nevoia continuă de a descoperi noi mijloace de digresiune, reprezentări pe jumătate autentice, pe jumătate plămăuite, colorate conștinu de acea amărăciune a resemnării, de care nu mai poate scăpa. Clădit pe această formulă narativă, romanul captivă prin ineditul succesiunii, prin bogăția referințelor și prin plasticitatea evocării.

Evident că focarul alternării de fantastic și de obișnuit în acest spectacol așteptat al imagini rămîne starea de spirit a naratorului, a cel personaj cu o înfățișare nedefinită, cu o biografie probabil tumultuoasă din care nu se dezvoltă decît fiții disparate, recoperite apoi iute de cea, de tremurul visărilor. Retras din prezent, cu o înclinație spre reverie, spre jocul fanteziei, cu o infirmitate sufletească pe care trebuie s-o decifram, eroul a devenit sclavul memoriei; se luptă împotriva unor privești trăite, meru reînviată pe ecranul reținei și, la intervale, învins de propriul supliciu se abandonează lor nepuțnic.

Din frînturi și aluzii să ne încumetăm totuși să restabilim, cit de cit, datele narajului. Astfel deducem că povestitorul se află într-o vîlă pustie, lăsată lui prin testament de un unchi și că trăiește fără să vadă oameni într-o povoaie solitudinată. Vîla e situată undeva, se pare în Elveția, loc în care eroul s-a instalat cu unșpezece ani în urmă. Cu decurul lui medieval, imobilul are numeroase încăperi pe care, în nopțile de insomnie, eroul le străbate iar diversele obiective înfîlțite în cale redeseptă episoade de alătădă. În aceeași casă se mai găsește doar o menajeră, bigotă dar și alcolică și nimeni nu mai poate ști dacă ea, Celestina, pierde ore întregi rugîndu-se fiindcă bea, sau se dedă băuturii din pricina suprasaturajii de evlavie. Într-una din nopți — cea aleasă de romancier ca pivot al cărții — nepuțința de a dormi îl obligă pe narator să declanșeze filmul discontinuu al amintirilor. Dacă ele se succed fără o ordine din dorința de a ocoli reminescențele apăsătoare, fără a rezista totuși presiunii, fulgerul care incendiază memoria, sinistru și rar mascat, alăturează miezul loc, centrul gravitațional al cărții. Fără și stările întâmplătoare, asupra cărora eroul insistă, ornamentînd-le și dilatăndu-le ca să creze acele popasuri în care conștiința obosită să se poată destinde și eventual să cadă pradă, ca o terapie, somnului, nu pot nici ele să nu fie contaminate, în cele din urmă, de preocupările obsedante. Ascultînd troznetul lemului în liniștea serii și inhalînd mirosul de tămăie din camera Celestinei, naratorul se cutună în lectura unui Mers al căilor ferate norvegiene din 1963 (e un indiciu și al anului care datează, probabil, „noaptea amintirilor”). Dintre toate cărțile, acestea și se pare o pildă de exactitate și concizie, fiindcă păstrează numai notațiile esențiale. Pe o linie de tren secundară de la Hamar la Støren, el înțeleghe gara Tynset. Aici n-a fost niciodată, nu știe nimic despre acest oraș și prezenta aceluși straniu lui bipnoticizează și produce o dispoziție binefăcătoare de tranșă. Calea ferată devine în mintea lui un fel de cămin conjugal, în care Hamar, stația de pornire, e un bărbat blond, iar Støren, o nevastă brunetă, doctă. Tynset, copilul miraculos, se transformă într-o țintă a inchipuirilor de somnambul, o oază unde ar vrea să ajungă. Efect al mirajului, Tynset reapare în decursul povestirii, eroul se și vede la un moment dat urcat în tren, plecat în călătorie. E tot o mistificare a insomniei. În adîncul sufletului, el e convins că totul e o amăgire și că nu va mai părăsi vîla singuratică. Asupra departatului Tynset, un fel de stîndard al atracției către o altă viață activă, optimistă, stăfite trecutul își concentrează răzburarea.

Ca să se simtă ocrotit eroul caută alte prilejuri pentru reconstituiri și transfigurări, dulci evaziuni trecătoare. Cărțile din bibliotecă înmanate de sa, tratate de magie, arhive teatrale, documente de genul de genul: cine a fost tolu lui Parsifal?, rechama, prin antecede memorice afective, evinente învaluite în negura vremii. Cele două paturi, unul din dormitor și altul din camera de pe verandă, acolo unde doarme vara, au fiecare istoria lor: sint paturi foarte vechi, piese de muzeu, moștenite, care au găzduit dramatice peripeții. În cel din dormitor, cu veacuri în urmă, un duce și-a ucis soția infidelă, iar în cel lăsat în urmă, provenit dintr-un han englez, larg cit și încăpă șapte persoane, s-au petrecut probabili lucruri ciudate într-o noapte care a precedat o izbucnire a ciuinei — aici fantezia naratorului e cea care concepe o aventură palpitant nebuloasă. Tolănt în în patul crimei și al înșelăciunii, ba în patul deprăzării și al bolii neînduplecate, eroul nu poate izgoni sinistru vițel. Survin meru

alte imagini, stîrne de contemplaarea mobilierului sau a tablourilor, de cursele în miezul nopții după o sticlă de vin sau un somnifer. Gîndurile răzlete, alinate fără un scop precis, ating subit, involuntar, corzi subterane care vibrează atunci convulsiv. Un trecut recent, un trecut al groazii, nu permite nici săi relaxarea. Acest trecut a acaparat iremediabil tinuturile memoriei. Cînd pomenite de Hamar, oraș norvegian pe care l-a vizitat cîndva, nu poate uita că acolo șaptesprezece oameni nevinovați au fost condamnați la moarte de fasciști, tresprezece dintre ei fiind spinzurați de felinare, iar patru, din lipsă de timp, împușcați pe loc. Mersul trenurilor i se pare eroului o lectură mai reconfortantă decît cartea de telefon. El își aduce aminte că, cu mai mult de un deceniu în urmă, tentat nu fără justificare de o farsă, suna la diverse adrese și dădea de înțeles celor ce ridicau receptorul că totul a fost descoperit, că nimic nu se mai poate face și că fuga e singura soluție. Se nimeruă să fie fiecare dintre aceștia un fost nazist (Hunke, Malkusch, Obwasser). Speriat de amenințarea pedepsei, el se grăbea să pună în aplicare consensul. Numai asupra lui Kabata nu s-a confirmat. Pe acesta îl cunoscuse într-un restaurant, un individ gras, cu minile roșii. Era perfect informat că el a omorît cu mîna lui pe Bloch, un deținut din lagărele de concentrare. Mai transparent, din cînd în cînd, în calei-doscopul reconstituirilor, figuri din epoca macabră. O poză din ziar: ministrul de război hilerist sărută înelut episcopului. Scena îl scribește și îl cutremură și acum pe povestitor. Se ivesc halucinant străzi ale spaimei, pe care alătădă trecut cu mașina, cu sentimentul că locul lui e acolo, alături de victime. Reiese din anume accente ale narajului că tatăl maratonului și-a găsit moartea torturat și năruți; unii dintre fapșii ororilor (cei care au împușcat, au spinzurat, au frînt oase, au gazat) se bucură încă de o bătrînețe tîmbită, refugiați în diferite colturi ale pămîntului. Cel care povestește nu se consideră un lupătător. Prea grea apăsa asupra lui povara amintirii. De aceea, pe acesta, în plimbările sale prin beznă, în vîla pustie, i se pare că e înfîlținat de fantoma tatălui lui Hamlet. Pe un scaun înalt, de modă veche, îl zărește chiar pe regele Claudius, nelincit în rugăciune. Numai că el nu e în stare să reabiliteze pe nefericitul prinț al Danemarcei, care și-a decepționat părințele, nu poate înlocui vestita sovăială a melancoliei cu decizia. Această abilitate provoacă remușcări și e de presupus că tocmai orbitele celor morți îi tulbură somnul. Îi alungă pacea, îl incită la acțiune hotărîtă. Vlăguit, bintuit de cosmaruri, fără să-și piardă totuși perspicacitatea, naratorul se socotea un naufragiat al istoriei. Lumea și-a ieșit din înțîn, dar nici el, nor Hamlet, nu e apt pentru o misiune mare.

Compus la o înaltă tensiune emoțională, acest monolog al insomniei, cu curgerea lui sinuoasă, imprezvisibilă, reflectă, în ultimă instanță, o ipostază a protestului. Din amărăciunea și lipsa de vigoare a unui vizitor, extragem totuși indirect un sentiment tonic. Fiindcă nu poate uita eroul pledează pentru integritate morală. Mai presus de toate, romanul acază deci ideea demnității umane. Chiar pasiv, dezamăgit, confuz, zbuciumat acestui solitar propune o originală paralelă și confruntare cu epoca silniciei barbare. Noaptea de veghe descrisă de Hildesheimer, rezumă într-un simbol o întreagă literatură a retrospectivității și a conștiinței lucide, dureroase. De la Günter Grass și Heinrich Böll, pînă la Peter Weiss și Alfred Andersch, ca să cităm doar cîteva nume proeminente, tema culpabilității și relatăuă cu o „monotonie” tragică. Sinceritatea mărturisirii, intranșigența cu care separează inocența de cruzime, curajul de a nu ascunde momentele rusinii și stălii, înversunarea în repudiarea crimei naziste — conferă scrierilor lor un patetism specific. Neomogen în viziuni și ca manieră stilistică, exponenți prestigiosi ai acestei literaturi de fieroare etică explorează aceleasi coridoare ale memoriei din impulsul tiranic de a explica fațetele și de a se despărți astfel definitiv, fără posibilitate de întoarcere, de trecutului groazii. Acestui peisaj al nopților de luptă cu uitarea, Tynset îi adaugă o culoare aparte, culoarea palidiei melancoliei.

Născut la Hamburg în 1916, Wolfgang Hildesheimer trăiește acum în Elveția și face parte din generația scriitorilor împuși în deceniul al V-lea. Autor de piese de teatru, scenarii, romane, el a dobîndit în ultimii ani o certă notorietate. Foarte apreciate pînă la Tynset sînt Legendele fără dragoste. Proza lui e vădit influențată de tehnica narativă modernă: fluxul monologului interior, focarul emotiv care decide configurarea și supraunerea planurilor, intercalările esiciste, erudite, de o clovență sobră, în cea mai bună tradiție a literaturii umaniste germane, construcțiile sintactice răsucite, adevărate capriciilor meditației și imaginației. Ca urmare a solidei reputații currite, Hildesheimer a primit în 1966 Premiul Büchner, cea mai înaltă distincție literară din Republica Federală a Germaniei. Cunoscutul critic Walter Jens, reprezentant autorizat al „Grupului 47”, recomandă elogios romanul Tynset. El îl consideră o carte mare, ale cărei însușiri de reflecție și descriere, de sugestie și pregnanță, sînt de natură să convîngă și a sceptic. Cu toate că își ascunde identitatea, personajul „fără somn” din această carte este unul dintre cele mai atrăgătoare din romanele create după război, conștient critic german.

Tynset este încă o replică a unei conștiințe sensibile la acel „timp al disprețului”, după expresiva denumire a lui Malraux.

S. DAMIAN

I. — PIATRA

Aici, pămîntul a fost sustras pînă de piatră, seacă și frișcă ancestrală în fața unei naturi capricioase, prea încărcată de splendori, dar prea puțin generoasă. Ogoarele — minuscule oaze verzi binecuvîntate cu zgîrcenie de Bachus cu o viață pitică cu bobul ca lacrima — mășini bătrîni cu trunchiuri coajurate, încăpățînăți să trăiască mult, smochini piperniciți ridicîndu-se spre cer a împloreare frunzele și mîte palmile vegetale, pini mediteraneene cu coroanele firave, chiparoși supli, subțiri ca sulele — totul ocrotit prin zidurile groase de piatră incit pămîntul reținut în poala goloasă a muntelui arată un fagure pietrificat. Imprejurările de netrecut par să ateste existența unui atroc simț al proprietății, dar privirii mai scrutaătoare îi dezvăluie o realitate crudă, plină de logică: piatra zidurilor înalte, grosimea lor — unecori mai mare decît pețelul de pămînt pe care îl îngrădește, e fosta vatră steampă a țarinei, osul muntelui scos în așchii de om pentru a face loc dramului de ogor și a-i da din sudoarea sa respirație și din dragoste putere germinatorie. Căci un pămînt arid de muncit nu poate fi decît fructul nebușcăn, el e certifica-tul cel mai convingător al dreptului la pînăa aprigă agonisită. Te-ai aștepta în astfel de locuri oamenii să fie crunți, posaci, insospitalieri, inhibiționiști de o truidă, prea abrutizați într-un cadru nemeneș de frumos, dar ei, dalmatienii coastelor aride sînt doar nonșalanți, creduli, puțin copilăroși, de o generozitate și de un simț al prieteniei și al respectului față de om cum numai în puține locuri de pe acest pămînt mai poți afla.

2 — POSTOJNA

O stalactită din peștera Postojne crește cu un milimetru la trei ani, și în grottele în tuniculului de nepătruns sint exemplare străvechi, translucide ca alabastrul, atîngînd zecedoisprezece metri înălțime. În trupul lor de calcar e înscrisă vîrstă vechenică. Dar însăși ea, vechnică, se naște, trăiește și moare, căci în labirintele Postojnei există stalactite vechi de milioane de ani, care au murit în trupul lor s-a gîrbovit, a devenit stînos, ca fierul ori vinăt, îngreunîndu-se încetul cu încetul. Alte stalactite și alte stalagmite se nasc și cresc în imperiul de beznă al celui mai dezvoltat sculptor abstractonist care e natura.

3 — SKOPJE

În țara aceasta cu nume ca un cîntec, Macedonia, cu țarina luată în copite de Duci-pal, legendarul armasar al împăratului Alexandru, totul e culoare de iconă ocrotită și ocrotitoare, curată prin gînd, gravă, sobră, plină de nostalgie. Mai mult ca oriunde, aici pămîntul ar merita numele persuverenității. Oamenii se întorc unde le drag, unde și-a rădăcinile. Scoarță e incertă, cataclisme tectonice au cutremurat liniștea strămoșilor răsuindu-i în morminte, ultimul cutremur care la 26 iunie 1963 a transformat Skopje — un oraș de două sute mii de locuitori — într-un maldăr de ruine, a consfințit loculul dreptul de a găzdui „catastrofa secolului”.

BLOCNOTES DALMAT

În fața acestui oraș reclădit pe ruinele stratificate ale petelatorilor sale trugerii, încercî un sentiment straniu prin ambiguitatea lui. Pe deoparte neliniștea, teama sugerată de spectrul neprevăzutului, al fatalității, iar pe de altă parte mîndria victiei atotbiruitoră, dezarmarea forțelor demente ale naturii în fața perseverenței, imposibilitatea dezrădăcînării omului din locul unde s-a fixat și s-a hotărît să trăiască. E în această încrîncinare o nevoie, nemărturisită de fatalitate, încercare a nervilor, o măsurare continuă de forțe între om și supraomeneș. E o tristă neputință de desprindere, o incapacitate de a renunța, o îndărătnicie inexplicabilă în rezistență, o neîntreruptă încercare a solidarității, o încredere nemărturisită, oarbă ca orice încredere în necunoscut, că ultima nenorocire a fost cu adevărat ultima și că nimic, niciodată, n-o va mai putea repeta.

Privesc gara de beton a orașului sfîrțecată de cutremur și blocurile albe, masive, alinate ca o armată a victiei pregătite să înfrunte cele mai cumplite manifestări tectonice, privesc cohortele de bărci în care s-a refugiat o întreagă populație incapabilă să abandoneze locul cataclismului, și, desi simt că trebuie să părăsesc curînd orașul în ruine, imi place să zăbovesc în străzile lui, să urmăresc joaca copiilor, grupurile de muncitori întorcîndu-se pe biciclete de la lucru, trenurile plecînd și venînd ca spre cel mai sigur loc din lume, îndrăgostiții sărutîndu-se pe buzele și mingierile lor acest chinuit colț de lume unde vor naște copii, unde meru vor naște copii...

Ioan GRIGORESCU

gazeta literară

Organ săptămînal al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România

Redacția: București, Bd. Ana Ipătescu 15.
Telefon: 12.94.44; 11.39.36; 12.74.26

Administrația: Șos. Kiseleff 10. Telefon: 18.33.99

Abonamente: 3 luni, 13 lei; 6 luni, 26 lei; 1 an, 52 lei

Imprimat la Intreprinderea poligrafică „Informația”